

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift sedan 1890

Nr 4, December 2022

The world may change. **World class doesn't.**

In today's changing world, we face technological, financial and logistical challenges that conventional thinking just won't match.

It takes innovative, pragmatic thinking to push boundaries and develop clever solutions.

We call it the thinking edge.

www.saabgroup.com

SAAB

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift för försvar
och säkerhet sedan 1890. Utges
av Allmänna Försvarsföreningen.

Vårt Försvar utkommer med fyra
nummer per år. Tidskriften är ett
populärvetenskapligt, opolitiskt
organ för analys och debatt i
försvars- och säkerhetsfrågor.

Ansvarig utgivare:

Elisabeth Nilsson

Chefredaktör:

Tommy Jeppsson

E-post: chefredaktoren.vf@aff.a.se

Redaktionskommitté:

Johanna Gårdmark, Gunilla Herolf,
Tommy Jeppsson, Bo Jifält,
Stefan Ring, Olle Schylander och
Anna Wieslander.

Grafisk design och tryck:

ClearDesign.se

Nästa nummer:

31/3 2023

Material:

Publicering av artiklar införda i Vårt
Försvar medges med angivande av
källan. Tidskriften tar inte ansvar för
insänt icke beställt material.

Prenumeration:

Helår fyra nummer: 300 SEK.

Pris t o m 25 år: 100 SEK.

Bankgiro 482-8885 eller

Plusgiro 127 11-8

ISSN:

0042 - 2800

Annonser och annonspriser:

AFF:s kansli

Teatergatan 3, 111 48 Stockholm

Telefon: Kanslichefen Olle Schylander

070-302 77 20

E-post: aff@aff.a.se

www.aff.a.se

Organisationsnummer:

802000-1106

Omslagsbild: Med Finland och Sverige i Nato
läggs en grund för ytterligare fördjupat nordiskt
och transatlantiskt säkerhetssamarbete.

Foto: Denis Pekov och railway fx / Shutterstock
(Bilderna är ett montage av två bilder).

Norden – försvar – Nato

När Finland och Sverige
godkänns som medlemmar
i den atlantiska försvars-
alliansen är de nordiska länderna
en del av samma säkerhetsgemen-
skap, vilket ritar om den säkerhets-
politiska kartan.

Geografiskt innebär det att Natos
gräns i öster från södra Bulgarien
till norra Estland, som är över två-
hundra mil, förlängs med Finlands
gräns mot Ryssland som är 134
mil. Säkerheten i nordområdet blir
tydligare en angelägenhet inte bara
för Danmark, Island och Norge
utan också för Finland och Sverige.

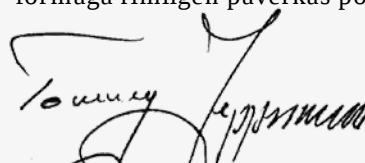
Devisen om att när krafterna
förenas så mångdubblas styrkan
kommer inte längre att enbart gälla
det nära samarbetet som vi redan
har med Finland. Ett samarbete,
till en ännu högre nivå, behöver
utvecklas mellan Danmark, Finland,
Island, Norge och Sverige. Det
är detta nära och förtroendefulla
samarbete som kommer att resul-
tera i ett starkare Nato, en mera
enhetlig och därmed starkare
sammanslagning nordisk försvars-
förmåga, och en ökad säkerhet i
Östersjöregionen och i Arktis.

Tankarna i den framsynta rapport
om nordiskt försvar och säkerhet
som framlades 2009 av den
tidigare norske utrikes- och försvars-
ministern Thorvald Stoltenberg
behöver utvecklas ytterligare och bli
mer framåtblickande, något som det
verkar finnas politisk enighet om i
de nordiska ländernas huvudstäder.
Den säkerhetspolitiska verkligheten
är helt annan än den var för 13 år
sedan och en gemensam grundsyn
mellan Nordens länder blir av stor
betydelse för försvarsplaneringen
som inte bara gäller militärt försvar.
I lika hög grad gäller detta plane-
ringen för totalförsvarets civila

komponenter, bl a frågor rörande
folkförsörjningen, elsäkerheten
försvaret mot cyberattacker och
påverkansoperationer m m.
Således att våra samordnade
försvarsåtgärder utgår ifrån en
totalförsvarskontext.

Nordkalotten och Arktis är strate-
giskt viktiga för försvaret av våra
länder i samband med en kris
liksom ett krig. Här blir samarbetet
mellan Finland, Norge och Sverige
men också Island, betydelsefullt.
Blickar vi söderut ger möjligheterna
till samordnade operationer i södra
Östersjön, kring Östersjöinloppen,
liksom i Västerhavet, stora operativa
fördelar, vilket är ett gemensamt
danskt och svenskt, men också
norskt och finskt intresse sett
till importsjöfartens avgörande
betydelse för folkförsörjningen i
våra länder.

Utifrån ett svenskt perspektiv har
de utvecklade internationella sam-
arbeten som bedrivits under senare
år gett en mängd erfarenheter som
vi nu kommer att kunna bygga
vidare på inom ramen för ett Nato-
medlemskap. Dessa samarbeten har
en större ram än den nordiska och
rör samarbeten med Natoländer
som USA, Storbritannien, Frankrike,
Tyskland, Nederländerna, Estland,
Lettland, Litauen och Polen m fl.
De resultat som hittills uppnått i
det bilaterala försvarssamarbetet
medför stora fördelar när vi sam-
tidigt med Finland går mot ett
Natomedlemskap, där den tid det
kommer att ta för att höja de nord-
iska ländernas sammatagna försvars-
förmåga rimligen påverkas positivt.

Tommy Jeppsson

VÅRT FÖRSVAR Nr 4, December 2022

Noterat

- 5** Minou Sadeghpour
Asien och USA, Moldavien, civilt försvar,
Colombia och Iran

Natoexpert om Finlands och Sveriges medlemsansökan

- 7** Ann-Sofie Dahl
Starkare Nato med medlem 31 och 32
Sverige kommer att vara Nato.

Tema: Nordiskt försvarssamarbete i en Natokontext

- 11** Michael Jonsson
Saknade pusselbitar – Norden i Nato
Inget kommer att ske med enkelhet eller per automatik.
- 14** Krister Andrén
Nya förutsättningar för säkerhetspolitiskt
samarbete i Norden
Nu är det plötsligt bråttom.
- 16** Carl Bergqvist, Per Edling och Mats Ström
Ett nordiskt-arktiskt-baltiskt operationsområde
*Robust totalförsvar och rörliga anfallsförband
i samtliga domäner.*
- 18** Karlis Neretnieks
Nato och Norden – vem leder vad och varför?
Möjligheten finns att påverka.
- 20** Carl Bergqvist
Nordiskt försvarssamarbete i en Natokontext
Finland och Sverige behöver ta ett stort regionalt ansvar.

Analys

- 23** Lars Holmqvist
Västra Balkan, Ukrainakriget och framtiden
Regionen innehåller många olösta konflikter.
- 26** Rouzbeh Parsi
I skuggan av jätten i norr
*Iran har anledning till försiktighet i samarbetet
med Ryssland.*
- 28** Michael Claesson
Försvarsmaktens centrala ledning i utveckling
Minskad detaljstyrning från Högkvarteret.
- 30** Stefan Appelgren
Mot en ny tid av kärnvapenhot
Viljan att se verkligheten har varit svag.
- 32** Jörgen Elfving
Det ryska angreppet på Ukraina – vadan och varthän
Utvecklingen kan inte förutses med rimlig säkerhet.
- 35** Carl-Vincent Reimers
Säkerhetspolitik, Frankrike och EU
*Ett självständigare Europa säkerhetspolitiskt
– gärna under fransk ledning.*
- 38** Gudrun Persson
Ryska ideal och verklighet
Ett angrepp på alla värderingar väst står för.
- 40** Eric Adamson
Försiktig optimism om USA
Underliggande farhågor finns kvar.

Ord i tiden

- 42** Lars-Erik Lundin
Utnötningskrig i Ukraina
Tiden är möjligen allt mindre på Putins sida.

ASIEN I USAS NATIONELLA SÄKERHETSSTRATEGI

Alltsedan Washington förändrade sin politik under president Trump har länder i Asien med viss oro sett hur fyra decennier av ekonomisk integration och geopolitiskt närmande mellan USA och Kina har upphört. Många länder i regionen reagerade mot politiken med att hänvisa till att de inte vill välja mellan de två.

Den nya nationella säkerhetsstrategin som presenterades i oktober

blev en besvikelse för dessa länder: Den hårda politik som president Trump förde mot Kina fortsätter nu också under president Biden.

Allierade länder i Asien kan emellertid också hitta goda nyheter i strategin. Trots det krig som pågår i Europa tar Washington fortsatt ansvar för det indopacifiska området. Det finns således fortsatt utrymme för att öka samarbetet mellan Asien och USA.

USA:s president Joe Biden.
Foto: Whitehouse.gov.

MOLDAVIENS LUFTFÖRSVAR

Moldaviens försvarsminister Anatolie Nosafti uppgav i en intervju i oktober att landet siktar på att köpa nya luftförsvarssystem på grund av Rysslands senaste kränkningar av landets luftrum. Enligt Nosafti har ryska missiler vid flera tillfällen avfyrats från Svarta havet och flugit över Moldaviens territorium för att träffa mål i Ukraina.

Rysslands invasion av Ukraina har väckt oro för att Moldavien skulle kunna bli Moskvas nästa mål. Ryssland har länge stöttat Transnistrien, en utbrytarrepublik i Moldaviens östra del, och bedömare har spekulerat i att Kreml skulle

kunna använda landet för att underlätta attackerna mot Ukraina, eller till och med invadera Moldavien.

Enligt Nosafti planerar de moldaviska myndigheterna att anta en lagstiftning som gör det möjligt att upprätta fleråriga försvarsmaterielprogram.

Eftersom luftförsvarssystem är dyra hoppas Moldaviens försvarsminister att västerländska partners kommer att stötta landet att införskaffa ett adekvat luftförsvar.

Fordonskolonn ur Moldaviens armé.
Foto: armyinform.com.ua.

NYA TIDER FÖR DET CIVILA FÖRSVARET

Den 1 oktober trädde den strukturreform för det civila försvaret i kraft som den förgående regeringen initierat.

Syftet med reformen är att ge ett tydligare ansvar för de särskilda beredskapsmyndigheterna och de statliga myndigheterna för den egna och grundläggande beredskapen. Därmed ska också hela samhällets förmåga stärkas när det gäller att tillsammans hantera situationer med höjd beredskap och ytterst krig. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) får en tydlig roll i att planera och utveckla det civila försvaret.

– När lednings- och ansvarsförhållanden blir tydligare blir det enklare och smidigare att samverka när det väl gäller, både mellan civila myndigheter och organisationer, och mellan det civila och det militära försvaret, säger MSB:s generaldirektör Charlotte Petri Gornitzka.

En ytterligare intressant förstärkning av det civila försvaret är att den nya regeringen i och med regeringsskiftet utsåg en minister för civila försvaret.

COLOMBIA I FOKUS

Den nyligen valde presidenten i Colombia, Gustavo Petro, blir den förste vänsterledaren i landets historia. Gustavo Petro har lovat att hedra fredsavtalet som slöts med Colombias revolutionära väpnade styrkor (FARC) 2016 och fortsätta ansträngningarna att förhandla med och demobilisera andra väpnade och kriminella grupper.

Gustavo Petro vill överge den tidigare regeringens politik som förlitade sig på militär makt och i stället utveckla nya mått för framgång, operationer som undviker att behandla hela samhällen som väpnade gruppers medbrottslingar och återuppbygga förtroendet hos befolkningen på landsbygden.

Den nya generationen rebeller och kriminella i Colombia är en tuff utmaning. Konflikterna som sjuder på landsbygden, framför allt längs Colombias gränser och Stilla-havskusten, påminner mycket lite om tidigare konflikter. Upprorsmän genomsyrade av marxistisk doktrin och hypervåldsamma drokarteller, har i stort sett gett vika för en splittrad kamp om lokalt herravälde mellan dussintals grupper, inklusive dissidentfraktioner från f d FARC, postparamilitära styrkor och mindre kriminella band. Rebellernas nationella befrielsearmé (ELN) behåller en autentisk ideologi, men har övergett sin strävan efter nationell makt.

Colombias flagga. Foto:PxHere.

ZAN, ZENDEGI, AZADI – KVINNA, LIV, FRIHET

Upploppen i Iran har pågått sedan i mitten av september och har spridit sig till dussintals städer över hela Iran. Stöd för demonstranterna har visats över hela världen.

Vågen av protester utbröt i samband med 22-åriga Mahsa Aminis död. Amini dog i förvar hos Irans moralpolis för att inte ha burit sin själ på det sätt som lagen stipulerar.

Demonstranterna har mött hårt motstånd från staten, omfattande dödligt våld från säkerhetsstyrkorna, internetrestriktioner och massgripanden. Den ideella organisationen Iran Human Rights uppskattar att en betydande del av de som dödades under protesterna är barn och minderåriga. Detta till trots fortsätter unga människor att gå

ut på gatorna samt hitta sätt att protestera online i syfte att kräva större social frihet, en skälig levnadsstandard och en regering som bättre tjänar den iranska allmänhetens intressen.

Utmärkande kännetecken för denna våg av demonstrationer i jämförelse med tidigare rörelser är unga kvinnors framträdande roll och att rädslan verkar bruten.

Bedömare menar att även om det inte är troligt att en fullständig vändning av regeringens restriktioner kommer att ske – eftersom det skulle förutsätta regimens fullständiga kollaps – finns stora förhoppningar om att protesterna kommer att tvinga regeringen att lätta på vissa restriktioner.

"Fight for the things that you care about, but do it in a way that will lead others to join you."

Ruth Bader Ginsburg

Minou Sadeghpour är verksam som styrelseledamot i Allmänna Försvarsföreningen. Hon bevakar säkerhetspolitik och utvecklingen i omvärlden.

Starkare Nato med medlem 31 och 32

*Natomedlemskapet är förvisso ett paradigmskifte för svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Men för att citera Jens Stoltenbergs ord vid mötet med statsminister Ulf Kristersson i Bryssel: "joining the Alliance will make you safer, NATO stronger and the Euro-Atlantic area more secure", skriver **Ann-Sofie Dahl**.*

Det var ett historiskt ögonblick när Sveriges och Finlands Nato-ambassadörer samfällt överlämnade sina länders ansökningar till generalsekreterare Jens Stoltenberg. Den 18 maj 2022 blev därmed ett datum som för evigt skrivits in i de båda ländernas historieböcker; det definitiva slutet på den allianslösa eran och början på en ny som Natoallierade.

Det var också ytterligare ett bevis på hur fundamentalt Vladimir Putin misslyckats i sina försök att vända den europeiska säkerhetsordningen över ända. Inte en bokstav på den långa kravlista som han lade fram i december förra året har blivit till verklighet; tvärtom har det mesta gått i rakt motsatt riktning.

Framför allt har invasionen i Ukraina, som i Putins planering förmodades bli en snabbt överstämmande och avklarad affär, mötts av ett imponerande motstånd. Ukrainas kamp mot den ryska aggressionen och brutaliteten har väckt beundran och solidaritet världen runt, och istället för den splittring och försvagning av västvärlden som Putin avsåg att skapa står EU och Nato idag mer samlade och enade än kanske någonsin.

Inte minst har Putins krav på ett stopp för ytterligare Nato-utvidgningar resulterat i det rakt motsatta. Inte nog med att Nato är på god väg att utvidgas ännu en gång. Det är till råga på allt till två länder som aldrig tidigare hade haft minsta tanke på att ta steget till medlemskap.

Sverige och Finland är väl rustade för de uppgifter som väntar i Nato.

Fram till kort tid före själva ansökan var Sverige och Finland inte ens kandidatländer för medlemskap. Någon ny utvidgningsrunda fanns inte heller på agendan hos Nato, även om dörren alltid är öppen i enlighet med Washington-fördragets Artikel 10.

Sveriges och Finlands Nato-ansökningar är faktiskt historiska och unika i en rad avseenden, förutom det faktum att blotta tanken på Natomedlemskap in i det längsta var dem helt främmande. Framför allt var det

så för Sverige; Finland har som bekant legat åtskilliga steg före sitt nordiska grannland i hela Natoprocessen.

SNABB PROCESS

Ta till exempel frågan om tid. För svenskar kan väntan på att Turkiet och Ungern, som de två sista, ska följa i de övriga 28 Natoallierades spår och ratificera de svenska och finska ansökningarna, kännas frustrerande lång. Men i själva verket har ingen ansökningsperiod varit ens till närmelsevis så kort som just denna.

När Natoland nummer 31 och 32 så småningom slår sig ner vid NACs – nordatlantiska rådets – allt mer långsträckta konferensbord, är det efter en exceptionellt kort tidsperiod från det att tankarna på en ansökan först började ta form till dess att Finland och Sverige faktiskt välkomnas som medlemsländer. Detta kan jämföras med årtal, ja rentav årtionden, för föregående utvidgningar.

Även om ratificeringsprocessen – mot förmodan – skulle dra över nyår till 2023 så skulle det som mest handla om runt åtta - nio månader från det svenska regeringsbeslutet att ansöka om Natomedlemskap. I

Helsingfors hade president Niinistö redan i sitt nyårstal framhållit möjligheten för Finland att "alliera sig militärt och ansöka om medlemskap i Nato, om vi själva så beslutar". Steget dit var kort för presidenten, som sedan tidigare är känd som gammal Natovän. Det folkliga stödet för Nato hade dessutom formligen rusat i höjden i båda länderna på bara någon månad.

Och MAP-processen – *Membership Action Plan* – avverkades på i stort sett en dag i somras för Sverige och Finland, jämfört med årslånga processer för tidigare kandidatländer.

När Joe Biden satte sin signatur på det amerikanska godkännandet i mitten av augusti, blott tre månader efter det att ansökningarna lämnats in och bara en och en halv månad efter Madridtoppmötet, hade 22 allierade redan dessförinnan klarat av ratificeringen.

En hel räkka nya ratificeringar trillade därefter in på rad efter augustisemestrarna.

Så snabbt har det aldrig gått förr när Nato utvidgat sin medlemskrets, framför allt inte sedan kallakrigsslutet.

Den senaste utvidgningen till Nordmakedonien är förvisso ett specialfall på grund av tvisten om namnfrågan med Grekland, men även utvidgning nummer 29 till Montenegro drog ut i årtal, inklusive ett rysk-orkestrerat kupp försök. Processen från det att landet ansökte om MAP-status 2008, något som beviljades året därpå, och till det att Montenegro slutligen trädde in som fullvärdigt medlemsland, sträckte sig över inte mindre än nio år.

Nato har på vissa håll beskyllts för att ha forcerat igenom sin första, historiska, utvidgning efter kalla

krigets slut. Men det tog faktiskt nära på ett årtionde från Berlinmurens fall till det att de tre Visegradländerna – Polen, Ungern och Tjeckien – tog plats i NAC som de första nya medlemsländerna från den forna Warszawapakten. "The Big bang" dröjde ytterligare fem år, till 2004. För att nämna några exempel.

Det nordiska försvarssamarbetet går in i en ny fas.

EN NY UTVIDGNINGSRUNDA

Utvidgningen till Sverige och Finland är emellertid exceptionell och iögonfallande även på andra vis. Aldrig tidigare har Nato kunnat välkomna två nya medlemsländer som varit så väl förberedda på, och redo för, sina nya uppgifter som allierade som dessa båda. Det gäller såväl politiskt som militärt.

Till skillnad från flertalet av de övriga länderna i *Partnership for Peace* har Sverige och Finland aldrig haft minsta behov av de omfattande politiska och ekonomiska reformpaketen för att hjälpa partnerländerna att kvalificera sig för ett eventuellt kommande medlemskap.

Som två gamla och stabila demokratier uppfyller de två nordiska partnerländerna redan med råge kraven på "democracy, individual liberty and the rule of law" som listas i Washingtonfördragets förord.

Samma sak gäller militärt, där Sverige och Finland har upparbetat en mycket hög grad av interoperabilitet och förenlighet med Natos standards efter många år som framträdande partnerländer. Alltsedan starten av PfP 1994 –

som de gick med i som de allra första, men som de till skillnad från de flesta övriga deltagare inte betraktade som ett första steg mot medlemskap – har de båda turats om att inneha rollen som försvarsalliansens "partner number one".

Att Sverige och Finland befunnit sig i en alldeles egen kategori – eller i alla fall i en mycket exklusiv sådan – blev om inte förr uppenbart 2014 när den första omgången av rysk aggression mot Ukraina ledde till Natos u-sväng tillbaka till kärnuppgifterna och det kollektiva försvaret. Det tvingade i sin tur även fram en ytterligare fördjupning av partnersamarbetet och "guldkortsklubben", *Enhanced Opportunities Partnership*, där Sverige och Finland ingick som två av inledningsvis bara fem partnerländer; sex när samarbetet senare utvidgades till Ukraina.

Med ett långtgående partnersamarbete och ett högteknologiskt försvar med unika förmågor – och en försvarsindustri i toppklass icke att förglömma – är Sverige och Finland således osedvanligt väl rustade för de uppgifter som väntar som allierade.

Sverige har förstått en bit kvar innan Natomålet om 2 procent av bruttonationalprodukten till försvaret är uppnått – vilket i regeringsförklaringen preciserades till senast 2026 – medan Finland, som aldrig följde övriga Europa och föll för frestelsen att rusta ner sitt försvar, sedan länge klarar det målet, som numera betraktas som snarast en slags miniminivå för de allierade.

Det ska vi vara tacksamma för, och det är man i Natos högkvarter, nu när gränsen till Ryssland väl mer än fördubblas och fronten flyttas i nordöstlig riktning till Finland. Att svenska stridskrafter kommer att placeras där, vid den långa finska

Ett historiskt ögonblick. Sveriges och Finlands Natoambassadörer överlämnade sina länders ansökningar till generalsekreterare Jens Stoltenberg den 18 maj 2022. Foto: NATO / nato.int.

gränsen, kan vi nog närmast utgå från den dag de båda är medlemmar.

NYA UPPGIFTER SOM ALLIERADE

Annat som har nämnts som tänkbara uppgifter är att de nya medlemmarna följer i sina nordiska grannars spår och dels deltar med sina starka flygvapen i de olika *Air Policing*-rotationerna i Baltikum och på Island, och dels i de multinationella stridsgrupperna, *Enhanced Forward Presence*, i de baltiska länderna. Till exempel likt Danmark i Estland.

Att Sverige, med sina långa kuster och öar, skulle påta sig – och sannolikt tilldelas – ett särskilt ansvar för Östersjösäkerheten skulle väl också falla sig naturligt. När samtliga länder kring Östersjön – med undantag för Kaliningradenklaven – ingår i

en och samma försvarsallians förvandlas det närmast till ett Natoinnanhav. Ryssland förlorar sin nuvarande förmåga att skära av regionen i en A2/AD-manöver och Gotland mister sin strategiska utsatthet, även med Kaliningrad på ett stenkastets avstånd, och lär istället ges en ny roll i det integrerade operativa försvarsarbetet.

När Sverige och Finland överger sin allianslöshet och fullt ut integreras i den operativa planeringen går inte minst det nordiska försvarssamarbetet in i en helt ny fas. Hädanefter blir det NORDEFCO ”på riktigt” och på djupet, utan de många begränsningar som deltagarnas olika doktriner hittills har lagt på samarbetet, och utan att ”NATO

Secrets” längre sätter stopp för Sveriges och Finlands fullständiga deltagande i försvarssamarbetet i det egna närområdet.

Det är ett scenario som hälsas varmt välkommet inte minst av Danmark, det land som varit mest skeptiskt och ifrågasatt poängerna med ett försvarssamarbete i Norden när två av grannarna har hållit sig på sin kant utanför Nato.

Nu är Norden alls inte bara Östersjön, och liksom Nato rör sig i en nordlig riktning mot Arktis och Nordatlanten, lär det nordiska samarbetet inom ramen för NORDEFCO göra detsamma. Det är en högst naturlig utveckling med tanke på det sedan länge inarbetade flaggprojektet *Cross Border Training* i Lappland, liksom de norska och danska

prioriteringarna i området – och de ökande spänningarna som en följd av Rysslands och Kinas ökande närvaro och intresse av regionen.

Men som påpekades i regeringsförklaringen måste Sverige – och Finland – vara beredda att bidra till *hela* alliansens säkerhet, inte enbart den egna regionen, hur central för säkerheten den än må vara i dessa tider.

Det är därför inte enbart stridsgrupperna hemma i Östersjöområdet som man ska kunna delta i, utan lika gärna de som finns längre söderut längs Natos östflank. Och det betyder inte minst ett svenskt och finskt fokus även på Natos uppgifter utöver det kollektiva försvaret; det vill säga krishantering, terrorbekämpning och annat som ryms inom ramen för ”projecting stability” och som avspeglar alliansens 360-graders perspektiv på säkerhet och försvar.

Det är många, nya och stora uppgifter som väntar framöver. Att den svenska bemanningen i Nato måste förstärkas rejält har påpekats på sistone, men att steget från partnerskap till allierad är betydligt större än så har sannolikt gravt underskattats, i alla fall på svenskt håll. Därav rapporterna om ”överväldigade svenskar” som konfronteras med mängder av nya uppgifter,

kommittéer och möten som tidigare hållits bakom lyckta dörrar för dem.

Nato inifrån högkvarteret är en helt annan sak än Nato från partnerkontoren på andra sidan gatan.

Sverige och Finland må vara politiskt och militärt högt kvalificerade och redo för det kommande medlemskapet på ett vis som skiljer dem från de föregående utvidgningsrundorna. Icke desto mindre väntar en stor omvälvning på inte minst det mentala planet när det svenska försvaret hädanefter till 100 procent ska ingå i och vara *en del av* Nato, och försvara inte enbart det egna territoriet utan hela Natos.

Sverige kommer att *vara* Nato, inte ”bidra till” eller samarbeta med.

Det är en omställning som lär ta tid efter årtionden av allianslöshet. Det hade kunnat underlättats om beslutet att ansöka varit mindre abrupt och processen mindre forcerad, med mer tid för fördjupning, kunskapsinhämtning och förståelse för den mentala kursomläggning som det nya allianssamarbetet innebär.

Natomedlemskapet är förvisso ett paradigmskifte för svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Men för att citera Jens Stoltenbergs ord vid mötet med statsminister Ulf Kristersson i Bryssel: ”joining the

Alliance will make you safer, NATO stronger and the Euro-Atlantic area more secure”.

Ann-Sofie Dahl är docent i internationell politik och Nonresident Senior Fellow vid Atlantic Council (USA).

Ann-Sofie Dahl. Foto: Malin Kihlström.

Välkomna att söka bidrag för åtgärder som bidrar till stärkandet av Sveriges försvar och fredsbevarande åtgärder.

Berättigade att söka är frivilliga försvarsorganisationer och organisationer som verkar för stöd till samhälle och individer.

Ansökningar kan göras under två perioder per år:
1 april – 1 september och 1 oktober – 1 mars

För ansökningsformulär och mer information, se hemsidan.

Saknade pusselbitar – Norden i Nato

Vid ett svenskt och finskt Natointräde kan försvaret av Östersjöregionen förstärkas på ett avgörande vis. Ryska Östersjömarinens ytstridsfartyg kan i teorin baslåsas vid krig. Överskeppning och försörjning av brohuvuden blir högriskföretag. Omvänt förenklas försvaret av Baltikum och Nordkalotten till lands, och ett nordiskt luftförsvar skulle ha betydande förmågor. Men inget av detta kommer att ske med enkelhet eller per automatik. Resan till en Natostrategi för Östersjöregionen kan tvärtom bli svårare än många hoppas och nordiskt försvarssamarbete bli centralt för att förverkliga detta.

Michael Jonsson

” Om du tittar på kartan så ser du att Sverige och Finland är de saknade pusselbitarna i försvaret av Europa”. Så har Sveriges ambassadör i Washington Karin Olofsdotter återkommande beskrivit Sveriges och Finlands militärstrategiska läge. Generalmajor Pekka Toveri, tidigare underättelsechef för finska Försvarsmakten, påpekade likaledes att ett finskt och svenskt Natointräde vore ett bakslag för Ryssland eftersom ”Östersjön kommer att bli ett innanhav för Nato”. I kombination med uppskattande rapportering kring svenska och finska försvarsförmågor ses våra Natoansökningar internationellt som ett tillskott för alliansen och ett geopolitiskt självsmål av Putin.

För en försvarsintresserad läsekrets är Sveriges och Finlands militärstrategiska lägen inga nyheter. Däremot finns en poäng i att inte bara diskutera de möjliga synergieffekterna av ett svensk-finskt Natointräde, utan även svårigheterna med att realisera dessa i praktiken. Förenklat uttryckt kräver detta en gemensam regional strategi, förbättrad interoperabilitet, samt nya eller skarpare förmågor i vissa

avseenden. Givet den politiska viljan är detta uppnåeligt, men på intet sätt snabbt, billigt eller enkelt. Tvärtom kan tiden efter ett Natointräde kräva hårt arbete och svåra avvägningar.

Det finsk-svenska försvarssamarbetet, utsträckt till att alltmör innefatta Norge, är hoppingivande. Ett modest samarbete som inleddes mellan marinerna under 90-talet, har sedan 2014 växt till omfattande samövningar och gemensam försvarsplanering. Exempelen på de stora övningarna är välkända, men likväl iögonfallande för två nominellt militärt alliansfria länder. Detta inkluderar Aurora 17 där ett finskt kompani deltog i att öva försvaret av Gotland, samt Northern Winds 19, där en svensk brigad förstärkt med en finsk bataljon övade mot en norsk brigad med amerikansk och brittisk trupp. Svenska förband har etablerat nära samarbeten med sina finska motparter vilket även skapat god personkännedom. De svenska, finska och norska flygvapnen har samarbetat i över ett decennium, deltagit i varandras flygvapenövningar, och roterat värdskapet för Arctic Challenge Exercise, en storskalig och multinationell övningsserie. I årets upplaga av Baltops deltog

likaledes cirka 7000 personer, 70 flygplan och ett 40-tal fartyg, från bl a samtliga nordiska och baltiska länder, i en kvalificerad, marinfokuserad övning.

Dessa exempel är talande, då det är denna interoperabilitet, mödosamt uppbyggd under nästan ett decennium, kring delade operativa målsättningar, som krävs för att förverkliga potentialen i ett finsk-svenskt Natomedlemskap. Med förhoppningsvis gemensamma ledningsstrukturer och planering, samt Artikel 5, skapas grundförutsättningarna. Utformandet av en Natostrategi för Östersjöregionen kräver dock kompromisser inom Norden, eftersom våra prioriteringar skiljer sig.

Fördelarna med nordiskt försvarssamarbete inom Nato är mest uppenbara i det gemensamma försvaret av Baltikum. Flera studier har pekat på svårigheterna med att försvara regionen mot rysk aggression, specifikt gällande flygunderstöd och förstärkningar innan ryskt luftvärn och sjömålsrobotar tryckts ned. Används svenska flygbaser kan Natoflyget öka sitt operationstempo och förstärkningar kan kring-

gå de mest uppenbara hoten från Kaliningrad. Danmark, Norge och Sverige kan även gemensamt säkra Östersjöns inlopp, och sjötransporter till Göteborgs hamn.

Natos medlemmar i Östersjöregionen skulle även ha möjlighet att i krigstid baslåsa den ryska Östersjömarinens ytstridsfartyg i Finska Viken. Ett viktigt steg togs nyligen genom Finlands och Estlands beslut att integrera kustförsvaren, inklusive anskaffning av israeliska sjömålsrobotar. Detta kan stoppa sjötransporter från det ryska fastlandet till exklaven. Rysk ytstrid skulle bli högriskföretag och ett brohuvud på någon av Östersjöns stora öar snabbt bli mycket kostsamt att försörja.

Sverige, Finland och Norge skulle även kunna samarbeta kring försvaret av Nordkalotten, som antytts genom Northern Wind. Givet Rysslands kritiskt viktiga basområde på Kolahalvön, som huserar den ubåtsbaserade andraslagsförmågan, och det tentativa hotet mot amerikanska förstärkningar till Europa, har försvaret av Nordnorge länge varit en utmaning för Natos försvarsplanerare. Eftersom den snabbast framkomliga ruten går genom Finland och Sverige, innebär en

Svenst stridsflyg och bassystem blir viktiga komponenter för luftförsvaret av det nordiska området. Foto: Mats Nyström / Försvarsmakten.

Med Finland och Sverige i Nato blir försvaret av nordområdet ett gemensamt ansvar. Källa: Anton Balazh och Gary Blakeley / Shutterstock (bilden är ett montage).

gemensam försvarsplanering, fokuserad på geografi, terräng och förmågor snarare än landsgränser – tydliga vinster i försvaret av alliansens nordligaste flank.

Ett närmare nordiskt samarbete inom Nato skulle också förbättra den gemensamma lägesbilden. Finska och norska markbaserade radarsystem är exempelvis baserade längre österut än de svenska, medan Sverige har en bättre lägesbild på och ovan Östersjön, givet både vårt läge och luftburna sensorer. Ett gemensamt nordiskt luftförsvar skulle även förfoga över betydande förmågor och kunna kombinera t ex finska sensordata, norska F-35:or och svenska flygbaser samt sensorer, samt flygvapnets komplementära beväpning. Allt detta är enkelt att påpeka i teorin, men svårt, dyrt och tidskrävande att realisera i praktiken.

Trots likheter, uppvisar de nordiska länderna skillnader i strategisk kultur och fokuserar i olika operativa riktningar. Förenklat har Finland fokuserat främst på sin östra landsgräns, medan Sverige prioriterat flygvapnet samt att förhindra överskeppning. Danmark har fokuserat på den marina domänen, i synnerhet Östersjöns inlopp, och Norge försvaret av sin kustlinje och Nordnorge. För Finland har Rysslands angreppskrig ”kommit nära inpå kroppen”, medan övriga ökat sina försvarsbudgetar och -förmågor, men

först i år lagt i högsta växeln. Alla de nordiska länderna har vidare prioriterat den bilaterala relationen till USA och att primärt fokusera på att kollektivt försvar i Nato kan kräva en viss mental omställning.

Just därför kan amerikanskt ledarskap visa sig avgörande för att utforma en regional Natostrategi. Endast USA besitter kritiska förmågor, vissa underrättelse-

förmågor, kvalificerad ammunition och större expeditionära förband, som behövs i stor skala vid ett utdraget, högtintensiv krig. Givet detta kan USA förhoppningsvis agera ärlig medlare och hjälpa de nordiska länderna att nå svåra kompromisser. Rimligen bör detta inkludera en grad av rollfördelning och fokus på vissa operativa riktningar, medan

allierade tar huvudansvar för andra. För Sverige kan t ex rollen som basområde för allierade stridskrafter medföra behov av stärkt förmåga till luft- och robotförsvar, interoperabla ledningssystem, samt värdlandsstöd, som framgår av ÖB:s militära råd. Svenskt och finskt Natomedlemskap förändrar det geostrategiska landskapet kring Östersjön dramatiskt. Därmed vore det klokt att identifiera och tydligt kommunicera svenska prioriteringar i Nato, eller exakt vilken sorts pusselbit vi avser utgöra.

Michael Jonsson är verksam vid Totalförsvarets Forskningsinstitut (FOI).

” Sverige och Finland är de saknade pusselbitarna i försvaret av Europa.

Nya förutsättningar för säkerhetspolitiskt samarbete i Norden

Sverige med ett centralt geografiskt läge har en nyckelroll för att stödja helheten. Det gäller såväl inom Norden som inom den samlade Natoramen. En förstärkt nordisk förmåga i närtid går hand i hand med det samlade Natointresset.

Krister Andrén

Att hela Norden nu samlas i Nato är en slutlig bekräftelse på de förändringar av förutsättningarna för nordiskt säkerhetspolitiskt samarbete som skett under de senaste åren. Det öppnar nya möjligheter, men minst lika viktigt är att det svarar mot såväl akuta som långsiktiga behov.

Grunderna för det säkerhetspolitiska samarbetet inom Norden dikterades under lång tid av staternas olika öden under andra världskriget. Gemensam geografi, gemensamma intressen, ett brett allmänt politiskt samarbete och nära kontakter har utgjort grunden för en långtgående informell samordning där Norges och Danmarks Natomedlemskap varit centralt. Den har vilat på en gemensam strävan att balansera stabil avskräckning mot långsiktigt samarbete. Den har ofta beskrivits med begrepp som *nordisk balans* och *nordisk stabilitet*.

Samarbetet har vidareutvecklats i nästan omärkliga steg. Sveriges och Finlands Partnerskap med Nato har, med de Natoleda insatserna på Balkan och i Afghanistan som viktiga katalysatorer, successivt lett till ett allt närmare samarbete. Interoperabilitet med Nato, gemensamma övningar, värdlandsavtal och EU-solidaritet har lagt grunden till en allt tydligare Natoprofil i hela det nordiska området.

Men medlemskap i Nato är till slut traktatbundet. Det förutsätter godkännande från samtliga berörda staters parlament och nya medlemmar måste i alla delar formellt ställa sig bakom Natos etablerade doktriner och mål. Grunden för det avgörande sista steget har lagts under ett antal år såväl inom Norden som inom

Nato. Ledande Natoländer med USA i spetsen har tydliggjort att man helhjärtat stödjer de nordiska ländernas strävan till fördjupat försvarssamarbete. Det har öppnat för ett allt närmare löpande operativt samarbete mellan i synnerhet Norge, Sverige och Finland.

Sveriges och Finlands medlemskap i Nato innebär att det säkerhetspolitiska och för-

svarspolitiska samarbetet i Norden förenklas. Redan för femton år sedan gjordes utifrån ekonomiska perspektiv en bred inventering av tänkbara samarbetsmöjligheter mellan Norges, Sveriges och Finlands försvarsmakter. Initiativet kom då från de tre försvarshefarna. Fokus låg på kostnadseffektivitet och bakgrunden var främst växande svårigheter att nationellt hantera en allt småskaligare förmågeproduktion. En lång rad samarbetsmöjligheter inom utbildning, övningsverksamhet, materielförsörjning, internationell krishantering och logistik identifierades. Arbetet följdes politiskt upp i den så kallade Stoltenberggrapporten.

” I den alltmer hotfulla europeiska situationen finns ingen tid att förlora.

De inre nationella hindren visade sig till sist alltjämt starkt begränsande för flertalet konkreta projekt. Trycket på effektivisering var helt enkelt ännu inte tillräckligt. Däremot institutionaliserades en politisk ram för ett brett framtida nordiskt försvarssamarbete, NORDEFCO, något som när behovet från såväl ekonomiska som säkerhetspolitiska utgångspunkter vuxit fått stor betydelse.

Det stadigt försämrade läget i Europa och starka gemensamma nordiska intressen, i kombination med starka sammanfallande amerikanska intressen, har efterhand försvagat tidigare alliansrelaterade samarbetsrestriktioner. NORDEFCOS *Vision 2025*, två koncisa textsidor, som undertecknades av de fem ländernas försvarsministrar för fyra år sedan, tecknar en ambitiös karta för fördjupat samarbete. Den står sig väl även i ljuset av det senaste årets dramatiska utveckling.

Visionen formulerades med ett flerårigt perspektiv för ögonen. Nu är det plötsligt bråttom. De nordiska länderna sitter i samma båt. Nu gäller det att snabbt omsätta visioner i handling utifrån befintliga förutsättningar. Målet är tydligt: stärkt gemensam försvarsförmåga så snabbt det bara går. Nationella prestigehänsyn behöver nu ersättas av helhetsperspektiv, där de samlade resurserna hanteras för att ge maximal förmåga. Natos intressen sammanfaller med Nordens och det finns ingen anledning att vänta in de kompletterande steg som kommer att identifieras i Natos planeringsprocesser.

De synergier som kan och bör tillvaratas är redan nu tillräckligt väl identifierade. De innefattar övervakning, underrättelsesystem och ledning. De innefattar gränsöverskridande flygbasering och luftförsvar liksom samlad långsträckt bekämpningsförmåga (regional A2/AD). De innefattar också skydd och logistiskt stöd i vid mening, såväl militärt som civilt.

Sverige med ett centralt geografiskt läge har en nyckelroll för att stödja helheten. Det gäller såväl inom Norden som inom den samlade Natoramen. En förstärkt nordisk förmåga i närtid går hand i hand med det samlade Natointresset. Den tidigare norske försvarschefen Sverre Diesens koncisa formulering av Norges mål inom Nato kan nu generaliseras till ett nordiskt mål:

Den samlade nordiska tröskelförmågan behöver vara så hög att det inte finns något glapp mellan den hotnivå som är för hög för Nordens egen förmåga och den som är för låg för att trovärdigt garantera ett samlat Natosvar.

I ljuset av den alltmer hotfulla europeiska situationen finns det ingen tid att förlora. Om Sverige har svårt att snabbt växla upp försvarsatsningen inom Sveriges gränser kan blicken med fördel riktas utåt.

Krister Andrén är före detta överingenjör och har varit försvarspolitik rådgivare åt överbefälhavaren.

Nordiskt samarbete i en Natokontext ställer krav på politiskt ledarskap. Foto: Lauri Heikkinen, valtionneuvoston kanslia (bild 1) / Danish Prime Minister's Office (bild 2 och 4) / Anne Sjöholm (bild 3).

Ett nordiskt- arktiskt-baltiskt operationsområde¹

Vi ska försvara vårt land även i framtiden, men vi måste också utveckla vår samlade krigföringsförmåga för att möta de krav som ställs av en öppet aggressiv motståndare, av ett större operationsområde och av ett medlemskap i en försvarsallians.

Carl Bergqvist, Per Edling och Mats Ström

Rysslands anfall mot Ukraina och de aggressiva ryska ambitionerna att kontrollera även andra områden inom sin strategiska intressesfär har kastat den europeiska säkerhetsordningen över ända. Sveriges ansökan om medlemskap i Nato innebär att vi behöver omdefiniera synen på nyttjandet av vår försvarsmakt. Under drygt två hundra år har vi som alliansfria kunnat betrakta stora skeenden i Europa från sidan. Ibland har vi beskrivit vårt försvar som en igelkott.

Denna tid är förbi. Som en del av Nato blir vi på allvar en bricka i spelet om den nordatlantiska säkerheten. Förutom att ha förmåga till att klara den första ”smällen” på egen hand, måste vi kunna skynda till våra vänners hjälp på samma sätt som vi förväntar oss att andra sluter upp vid vår sida.

När vi blir Nato flyttas vår östra försvarsgräns ungefär 600 km österut. Med undantag av en strimma ryskt territorium längst in i Finska viken och exklaven Kaliningrad, är Östersjön snart ett Natoinnanhav. Öresund och Bälten är dess lås. Betydelsen av Arktis

kommer att öka på grund av naturtillgångar som friläggs och sjövägar som öppnas av ett varmare klimat. Ishavshamnarna för handel och basering av de ryska marina kärnvapenstyrkorna är helt fundamentala i den ryska strategin. Om man zoomar ut litet växer det fram en bild av ett sammanhängande nordiskt-arktiskt-baltiskt område – varför inte under akronymen NABO.

” Vi måste
utveckla vår
samlade
krigförings-
förmåga.

Sverige hamnar mitt i detta NABO, med korta transportvägar till våra allierade i alla väderstreck och mycket talar för att vår i grunden defensiva strategi behöver förändras när vi inte längre är en frontstat. Istället måste vi aktivt delta i alliansens avskräckning och vara en del av dess kollektiva försvar, framför allt i öster och i norr, samt se till så att underhållet

kan fortsätta att flöda till Finland och de baltiska staterna. Vi blir offensivare. Svenska stridskrafter kommer att uppträda över hela NABO.

De avskräckande våldsamheterna i Ukraina under 2022 visar på betydelsen av att hålla ofredens fasor så långt borta som möjligt. Kriget ska föras utanför landets gränser, om vi vill skydda vår befolkning, våra

¹ Artikeln är en omarbetning av ”Ett framtida svenskt försvar – ur ett militärgeografiskt perspektiv” i Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift, 3/2022 av Carl Bergqvist, Per Edling och Mats Ström.

kulturminnen och vårt samhälle. Dagens försvarsmakt är framför allt inriktad på försvaret av Sverige, men som alliansmedlem måste vi även med kraft kunna anfalla med markstridskrafter över landgräns och från havet. Sjö- och amfibiestridskrafter ska kontrollera områden till sjöss men också kunna förbekämpa, luftförsvara och säkra landstigningsområden på, över och under havsytan och en bit upp till lands. Luftstridskrafterna skyddar och förstärker anfallen samt understödjer mark- och sjömålsbekämpningen med transporter, sensordata och långräckviddiga vapeninsatser. Vi behöver också kunna behärska cyber- och rymddomänerna samt informationsmiljön.

För att kunna svara upp mot denna offensivare strategi krävs att vi fortsätter att bygga en stark försvarsvilja hos våra invånare. En modern och aktiv frivilligrörelse är ett bra vaccin mot fientlig kognitiv påverkan på det svenska folket. Totalförsvaret måste uppvisa styrka, trovärdighet och ansvar, annars skapas ingen tillit hos medborgarna eller hos våra allierade. Kampen i informationsmiljön pågår redan. En väpnad kamp är viljestyr. Utan vilja skapas inga segrar.

*Vi behöver ett starkt skalförsvaret för att i det längsta hålla stridshandlingarna bort från vårt territorium.
Foto: Joel Thungren / Försvarsmakten.*

Allierade stridskrafter kan tillsammans bilda ett tätt totalförsvaret, men dessutom behövs starka och snabb- rörliga förband som kan slå den fiende som ändå tränger igenom. Uppgiften att övervaka och hävda det svenska territoriet kommer att kvarstå, men om en strategi ska vara avskräckande räcker det inte bara med territorialförsvaret, igelkottar och vackert prat. Istället krävs det starka anfallsförband i land, till sjöss och i luften. Det är enbart med sådana rörliga och stryktåliga styrkor som framgång kan nås när striden om Östersjöinloppen, Mälardalen, Nordkalotten, Finland, Baltikum eller något annat område ska avgöras. Samma tålighet och anfallskraft måste finnas i cyber- och rymddomänerna samt i informationsmiljön.

Vi ska försvara vårt land även i framtiden, men vi måste också utveckla vår samlade krigsföringsförmåga för att möta de krav som ställs av en öppet aggressiv motståndare, av ett större operationsområde och av ett medlemskap i en försvarsallians. För att lyckas behöver vi satsa på ett starkt totalförsvaret samt robusta och rörliga anfallsförband i samtliga domäner.

Carl Bergqvist är överstelöjtnant och chef för flygstabens utvecklingssektion.

Per Edling är kommendör och chef för insatsstabens planeringsavdelning.

Mats Ström är brigadgeneral (PA) och tidigare chef för ledningsstabens kommunikationsavdelning.

Nato och Norden – vem leder vad och varför?

Ledningsfrågorna är centrala i samband med ett finländskt och svenskt Natomedlemskap. Foto: Joel Thungren / Försvarsmakten / Combat Camera.

Första frågan bör vara: kan vi få något inflytande på hur ledningsstrukturen för det nordisk-baltiska området utformas? Svaret är ja. Även Nato är inne i en omstöpningsprocess där mycket hänger i luften. Det ger möjligheter att påverka.

Karlis Neretnieks

Sveriges och Finlands inträde i Nato innebär att dagens strukturer för ledning av militära operationer i det nordisk-baltiska området kommer att förändras. Stridskrafter från flera länder ska samordnas. Nationsgränser kommer att förlora i betydelse. Gemensamma planer ska utarbetas. Förändringarna är många. Vilka faktorer finns då med i ledningsekvationen?

Första frågan bör vara: kan vi få något inflytande på hur ledningsstrukturen för det nordisk-baltiska området utformas? Svaret är ja. Även Nato är inne i en

omstöpningsprocess där mycket hänger i luften. Det ger möjligheter att påverka.

Vid kalla krigets slut hade Nato 78 högkvarter av olika slag, som efterhand minskade till 20. Det fanns ju, som man trodde, inget behov längre av att kunna leda stora operationer i Europa. De högkvarter som behölls inriktades mot insatser av typen Bosnien och Afghanistan.

Den ryska annekteringen av Krim, 2014, blev ett bryskt uppvaknande. Alliansen började återskapa funktioner som var nödvändiga för

att kunna försvara sina medlemmar. Den amerikanska Andra Flottan, "Atlantflottan", återupprättades 2018. I vårt närområde omformades kårstaben Multinational Corps North East i Szczecin till att leda operationer i Polen och Baltikum. Två multinationella divisionsstaber har nyligen satts upp, en i Elbląg i Polen 2018 och en i Riga 2019.

Det nordiska området kan för närvarande beskrivas som ett ledningsvakuum ur Natos synvinkel. Det finns inga strukturer för att samordna de olika ländernas stridskrafter, varken när det gäller planering eller insatser. Vem bör då leda vad och varför?

U tformningen av militära ledningsstrukturer styrs främst av de hot som ska hanteras. I grunden är det två hot som måste kunna mötas i det nordiska området: en eventuell rysk operation som syftar till att utvidga säkerhetszonen kring flott- och flygbaserna på Kolahalvön, eller ett angrepp på något eller några av de baltiska länderna.

Det ligger här nära till hands att överväga om inte högkvarteret AFNORTH (Allied Forces Northern Europe), som tidigare fanns i Kolsås, bör återskapas. Dock med ett utökat ansvarsområde: från Danmark i söder till Spetsbergen i norr, från Norska havet i väster, ja, till vad i öster? Finlands östgräns ja, med hänsyn till behovet av att samordna operationer på Nordkalotten, i Bottenviken och i luften, men hur långt österut ska ansvaret sträckas i Östersjöområdet?

Att Östersjön ska vara en del av AFNORTH är nog klart. Skyddet av sjö- och lufttransporter över Östersjön och Bottenviken kommer i huvudsak vara en uppgift för svenska och finska sjö- och luftstridskrafter.

Men, varför inte lägga AFNORTH-gränsen ännu längre österut och även inkludera de baltiska staterna? Eller ska försvaret av Baltikum vara främst ett tysk-polskt ansvar? Problemet i den senare lösningen heter Kaliningrad. De ryska styrkorna i exklaven måste elimineras innan polsk och tysk hjälp kan ha någon avgörande inverkan på en rysk operation i de baltiska staterna. Det kan ta tid. Innan dess är det bara de markstridskrafter som är på plats från början och sådana som snabbt kan komma över Östersjön, till sjöss eller genom luften, som kan sättas in.

D ock, det i slutändan sannolikt avgörande motivet för att inte inordna Baltikum i AFNORTH är nog ändå den politiska betydelsen av att Polen och Tyskland tydligt pekats ut som huvudansvariga för att förstärka de baltiska staterna på marken.

Inom ramen för ett återskapat AFNORTH finns det tre verksamheter som borde ha egna ledningsfunktioner, direkt underställda AFNORTH. Den mest uppenbara är ett gemensamt flygkommando för hela Norden. Det bör leda insatserna med de närmare 250 kvalificerade stridsflygplan som de nordiska länderna kommer att

ha tillsammans. Ett "nordiskt flygvapen" lika stort som Royal Air Force eller Luftwaffe. Här kommer det också att finnas behov av att samordna utnyttjandet av flygbaser, flygtransporter till Baltikum, insatser med kvalificerade luftvärns-system mm.

P å samma sätt borde det finnas ett marinkommando för Östersjön som är direkt underställt AFNORTH. Även här är det flera länders försvarsmakter och många olika verksamheter som måste samordnas. Bland annat: ubåtar, ytstrid, minröjning, luftförsvar, eskortverksamhet och basoperationer. Den kräver en ledningsfunktion som är väl förtrogen med förhållandena i Östersjön.

Försvaret av Nordkalotten utgör ett särskilt problem då det handlar om ledning av samverkande styrkor från flera länder och innefattar såväl mark- och sjö- som luftoperationer, vilka griper in i varandra på såväl taktisk som operativ nivå. Det talar för något som liknar en liten kårstab med viss förmåga att leda även sjö- och luftstridskrafter.

F örslagen som skissats här löser inte alla ledningsbehov. Hur bör till exempel försvaret av svenskt, finskt och norskt landterritorium ledas? Mycket funderande återstår.

Karlís Neretnieks är generalmajor. Han har tidigare bl a varit rektor för Försvarshögskolan, operationsledare i Mellersta Militärområdet och brigadchef.

” Natos omstöpningsprocess skapar påverkansmöjligheter.

I försvarsbeslutet beslutade riksdagen att anskaffa två S 106 Globaleye. Ytterligare flygplan skulle kunna anskaffas gemensamt i Nato för att täcka den nordliga operationsriktningen. Foto: Saab (bearbetning: ClearDesign.se).

Nordiskt försvarssamarbete i en Natokontext

Rollspecificering eller bred nationell förmågeportfölj

Kriget i Ukraina har (än en gång) påvisat vikten av uthållighet och att ha lager för det långa kriget. Den gemensamma uthålligheten är också en av de starkaste anledningarna till att behålla bredden i den nationella förmågeportföljen.

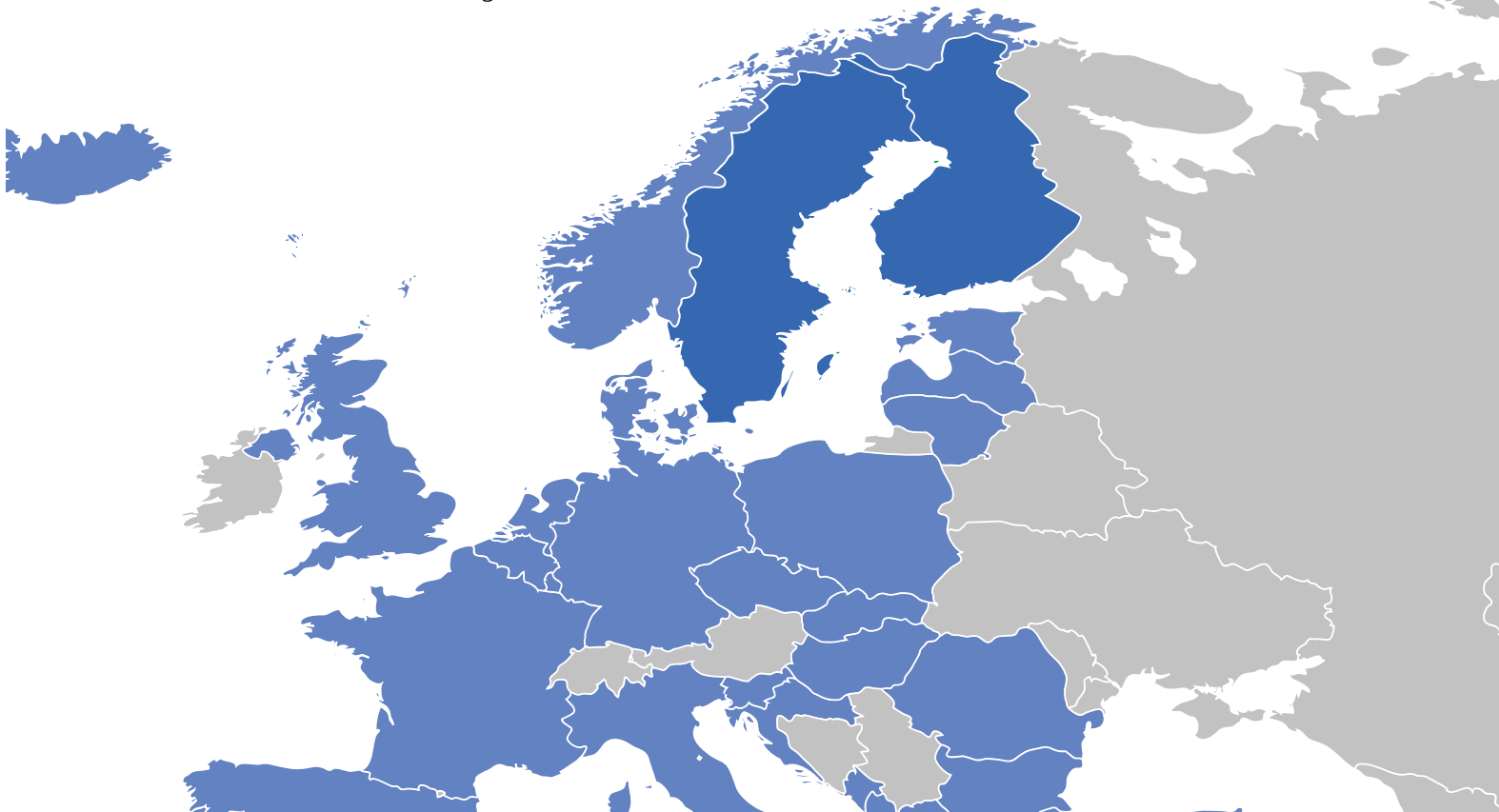
Carl Bergqvist

TEMA: Nordiskt försvarssamarbete i en Natokontext

Det räcker med en snabb titt på kartan för att inse att ett svenskt och finskt Natomedlemskap i grunden förändrar de säkerhetspolitiska förutsättningarna i Norden. Östersjön blir nu ett innohav för Nato. För första gången på drygt 100 år får Sverige en landgräns mot Ryssland, men den går nu bortom en rad självständiga och starka demokratier istället för vid Torne älv. Återetableringen av en strategisk buffert, som påbörjades i och med det fria Baltikum, kan nu fullföljas. Den ett knappt halvår gamla militärstrategiska doktrinen kan nu uppdateras mot att fokusera på att vid ett väpnat angrepp försvara Sverige tillsammans med andra – men samtidigt tillföra det nya perspektivet försvarsoperationer på allierades territorium. Att enskilt och uthålligt bestrida ett väpnat angrepp blir framöver av mindre vikt. Natointegrationen kommer

att ta flera år, men både Sverige och Finland kommer redan från början att behöva ta ett stort regionalt ansvar i norra Europa. Det finns också starka skäl att se Norden som ett gemensamt operationsområde med tanke på de geografiska förutsättningarna.

Kort sagt, Natomedlemskapet förändrar allt. Detta kräver en ny analys av vilka förmågor som det svenska militära försvaret ska prioritera, inte bara för försvaret av Sverige, utan även för våra allierade. Nato har sedan 2009 en process¹ för att identifiera vilka förmågor som en medlemsstat ska fortsätta att utveckla och bidra med till alliansens gagn, något som kommer att påverka försvarets utformning. Frågan blir då hur det svenska försvaret ska inriktas i denna kontext. Slutsatser för det

Östersjön blir med svenskt och finskt Natomedlemskap ett innohav för Nato, vilket påverkar var svenska stridskrafter ska genomföra försvarsoperationer. Källa: JayCoop / Wikimedia Commons.

¹ NATO Defence Planning Process, NDPP.

nationella försvaret som lett till åtgärder i försvarsbeslutet 2020 behöver sannolikt granskas på nytt.

Man kan tolka situationen som att Sverige, med alliansen i ryggen, skulle kunna nöja sig med att fokusera på ett antal starkare förmågor som kompletterar luckor hos allierade och låta allierade stå för andra förmågor som är en större belastning. Det är framförallt två aspekter som talar emot ett sådant vägval. Det första är den framtida osäkerheten. Nato må idag stå starkare gemensamt än på många år, samlat inför den öppna ryska aggressionen mot Ukraina. Det är dock inte givet att detta består. Även inom Nato finns centrifugalkrafter, samt varierande och skiftande intressen. Det är ganska jämnt två år till nästa amerikanska presidentval där Donald Trump förefaller kunna återkomma som presidentkandidat. Vad detta kan innebära för Nato är svårbedömt, men Trumps förra presidentskap var inte en period av stabilitet för alliansen.

Den andra aspekten är att Sverige varken kan eller ens bör välja en väg där andra förväntas lösa våra problem. Natomedlemskapet kan erbjuda en lockelse för Sverige att nöja sig med att fokusera på ett mindre antal förmågor och låta allierade och grannländer komplettera, eftersom decennier av försvarspolitik pantsatt såväl förmågeutveckling som uthållighet. Synen på "freeloaders" inom Nato är inte positiv och Sverige har som ny medlem inte råd att uppfattas som en sådan. Det finns också en nordisk förmågefördelning föranledd av geografien. Finland, med sin långa landgräns mot Ryssland, har av förklarliga skäl haft en markoperativ tyngdpunkt på sitt försvar, även om både luftförsvar och marin idag är mycket moderna. Norge, med sin långa kust och sina marina intressen, har istället större tyngdpunkt på marin och flyg. I Sverige har luftförsvaret traditionellt fått en framträdande roll, inte bara av industripolitiska skäl utan även geografiska, då ett angrepp sannolikt skulle ha kommit via Östersjön. Av samma skäl har även ubåtsvapnet bibehållit en framträdande roll. I grunden kan de tre länderna komplettera varandras svagheter, men även förstärka och öka uthållighet. Mycket talar därför för att inte ytterligare öka specialisering och rollfördelning mellan länderna, men att öka den sammanlagda effekten av vad respektive

land kan erbjuda. Ur ett Natoperspektiv blir den samlade norsk-svensk-finska förmågan betryggande då man gemensamt har goda förutsättningar att låsa rysk handlingsfrihet på Nordkalotten och i Östersjön. Gemensamt luft- och sjöförsvar skapar en form av nordiskt A2/AD, som ger alliansen handlingsfrihet, samtidigt som en hög markoperativ förmåga förhindrar en utökning av det ryska "bastionförsvaret"² på marken in i Finland och Norge.

I den svenska Natoanalysen bör därför särskilt vikt läggas vid vad Sverige skulle kunna erbjuda alliansen inom framförallt en regional kontext, liksom hur medlemskapet påverkar den svenska geografiska balansen av resurser och förmågor. Avgörande för förmågeutvecklingen blir också om tyngdpunkten läggs på att ta upp försvaret i Finland och Baltikum eller på svensk

mark. Sverige kommer därtill att utgöra ett viktigt basområde för förstärkningar till både Finland och Baltikum, respektive operativt djup för det finska flygvapnet och marinen. Ett ökat antal av den nya flygande radarspaningsplattformen S 106 Globaleye under gemensamt ansvar skulle t ex ge Nato en väsentligt förbättrad lägesbild över Nordkalotten.

Kriget i Ukraina har (än en gång) påvisat vikten av uthållighet och att ha lager för det långa kriget. Den

gemensamma uthålligheten är också en av de starkaste anledningarna till att behålla bredden i den nationella förmågeportföljen. Vikten förstärks ytterligare när man väger in att Nato med Sverige och Finland kommer att bestå av 32 medlemmar, innebärande att 32 länder ska tycka likadant för att fatta de viktiga besluten. Det säger sig självt att beslut riskerar att bli allt trögare ju fler parter som är inblandade. För svensk del torde slutsatsen vara enkel. Alliansfrihetens bojar är nu borta och inget hindrar att Sverige går med i ytterligare försvarsallianser. Det finns goda skäl att så fort Natomedlemskapet är säkrat gå vidare med en regional försvarsallians med primärt Finland och Norge. Där kommer både bredd och specialisering att behövas, samtidigt som både regionen och Europa köper sig säkerheten av snabba beslut i krissituationer.

Carl Bergqvist är överstelöjtnant och chef för flygstabens utvecklingssektion.

² Skyddet av den ryska nukleära ubåtsbaserade andraslagsförmågan med tyngdpunkt på Kolahalvön.

Västra Balkan, Ukrainakriget och framtiden

*Ryssland har stora politiska intressen i regionen. Dels gäller det Rysslands månghundraåriga strävan efter access till Medelhavet. Dels innehåller regionen hög potential för att motverka Natos och EU:s inflytande. Slutligen vill Moskva stärka banden med vänskapligt sinnade stater. Frågan är hur kriget i Ukraina kan påverka den ryska Balkanpolitiken och därmed utvecklingen i regionen, skriver **Lars Holmqvist**.*

I skuggan av den pågående konflikten i Ukraina är det lätt att glömma bort andra oroliga hörn i Europa, inte minst det som brukar kallas Västra Balkan. Detta begrepp används för Albanien samt de delar av det forna Jugoslavien som inte är medlemmar i Nato, alltså minus Slovenien och Kroatien.

VÄSTRA BALKAN

Regionen är brokigt sammansatt, med mindre än 18 miljoner invånare fördelade på sex länder: Albanien, Bosnien & Hercegovina (BiH), Montenegro, Nordmakedonien och Serbien. Två stora religioner, flera trosinriktningar, språk och dialekter. Varje land med sin egen historia, sin kultur och nationella berättelse och med sin beskärda del av oppositionella etniska minoriteter. Varje folkgrupp har berättelser om historiska orättvisor som aldrig fått upprättelse. Man kan ana bakgrunden till det bosniska skämtet att det bara är

världskrig med udda nummer som börjar i Sarajevo.

DEN SERBISKA GRUPPEN

Serberna utgör regionens största etniska grupp. Av tio invånare är fyra serber. Serbien är det mest folkrika landet. Två av de övriga länderna, BiH och Montenegro, har bägge stora serbiska minoriteter.

Folk och ledare i de sex nationerna står nu inför ett vägval.

Kosovos serbiska minoritet är liten men stridbar. Kungariket Jugoslavien, grundat 1918, övertog den serbiska kungaätten och landet kom att domineras av serber. Det finns därför fog för slutsatsen att detta var den folkgrupp som förlorade mest inflytande när landet splittrades på 1990-talet.

1800-talets rörelse, panslavismen, strävade efter enandet av alla slaviska folk. Så småningom anslöt sig Ryssland till denna rörelse, och blev den drivande makten, ett medel för att öka inflytandet i östra och sydöstra Europa. Tsaren kom att aktivt stödja Serbiens självständighetskamp mot otomanerna, ett mål som nåddes vid Berlinkongressen 1878. Sedan dess har banden mellan de slaviska och ortodoxa Serbien och Ryssland varit starka. Man bör inte förvånas över att den proryska "Z"-symbolen syns på flera olika håll i regionens serbiska delar under året.

Landet Serbien, under president Aleksandar Vučić, balanserar mellan tre kraftfält:

- Ryssland, vars stöd till Serbien under 1990-talets krig ytterligare förstärkte de goda relationerna länderna emellan.
- Nato. Alliansens bombningar av Belgrad 1999 väckte ont blod, även om relationerna har

förbättrats över tid. Men att Serbien i närtid skulle ansöka om Natomedlemskap är det få som tror.

- EU. Man är idag ett av EU:s sju kandidatländer men framstegen i förhandlingarna har varit få. Delvis beror det på att man inte vill erkänna Kosovo som nation. EU:s agerande i regionen har inte varit särskilt aktivt, samtidigt som unionen under 2022 hastigt har tagit upp både Moldavien och Ukraina på kandidatlistan, trots att dessa länder inte har kontroll över sina respektive territorier. Det finns en risk för att EU:s agerande kan stöta bort Serbien och även andra kandidatländer på Balkan. *"Det blir inget medlemskap. De vill ändå inte ha oss med. Andra får gå före."*

Olyckligt, då man nog samtidigt inser att EU är den säkraste vägen till ett stabilt och välmående samhälle.

BiH:s två stora politiska entiteter, Federationen Bosnien-Hercegovina och Republika Srpska, är inte vänner. Den bosnienserbiska polisen har köpt nya pansarbilar och vill beväpna dem med kulsprutor, både 7,62 och 12,7 mm. Syftet sägs vara att hantera demonstrationer.

I december 2021 beslutade man att vidta mått och steg för att lämna BiH:s skattesystem, legala system och även BiH:s försvarsmakt. Dessa ambitioner har i någon mån kommit i skymundan under 2022, vilket kan ha att göra med att kriget i Ukraina gått dåligt för Ryssland. Dock har den bosnienserbiske ledande politikern Milorad Dodic

återkommit med hot om att lämna BiH, vilket skedde i oktober 2022.

Det lilla Montenegro (drygt 600 000 invånare) är Natomedlem sedan 2017 och man har alltsedan 24 februari stött de västliga sanktionerna och andra insatser. Men landet är inte enat. En stor andel av befolkningen är serber och de stödjer Ryssland i högre grad än vad övriga montenegriner gör.

Ryssland har få påtagliga nyttor att erbjuda.

Under det senaste året har gränsbråket mellan Serbien och Kosovo fångat många uppmärksamhet. Den utlösande faktorn tycks ha varit kopplad till fordonsregistreringsskyltar och en ovilja att erkänna motpartens identitetshandlingar, men det är inte huvudproblemet, utan mer en symptom. Bakom finns den lilla serbiska minoritetens strävan efter autonomi, ställd mot regeringens vilja att utöka kontrollen i de serbiska delarna av landet.

DET RYSKA INFLYTANDET

Ryssland har stora politiska intressen i regionen. Dels gäller det Rysslands månghundraåriga strävan efter access till Medelhavet. Dels innehåller regionen hög potential för att motverka Natos och EU:s inflytande. Slutligen vill Moskva stärka banden med vänskapligt sinnade stater.

Frågan är hur kriget i Ukraina kan påverka den ryska Balkanpolitiken och därmed utvecklingen i regionen.

En region med betydande konfliktpotential. Källa: Olahus / Wikimedia Commons.

Kan ett Ryssland, sargat av kriget, tvingas minska sitt engagemang eller kan regionen tvärtom komma att utnyttjas för att dra världens uppmärksamhet bort från Ukraina?

Om man från rysk sida vill driva opinion mot EU så finns det goda möjligheter. Att driva opinion mot Nato torde vara svårare.

Vad kan då Ryssland erbjuda vänner och allierade? Vad kan Moskva locka med? Vilka värden kan man tillföra folken i regionen? Paul Stronski, verksam vid Carnegies center för Ryssland och Eurasien, påpekade nyligen att medan Ryssland har gott om verktyg för symbolåtgärder och subversion så har man förvånansvärt få påtagliga nyttor att erbjuda länder i behov av ökad stabilitet och välbefinnande.

Folk och ledare i de sex nationerna står nu inför ett vägval. Man kan gå den "ryska" vägen med uttalad nationalism samt omhuldande av gamla oförrätter och lokala konflikter, eller sträva efter att bygga framgångsrika och framåtblickande samhällen. Valet är dessvärre inte givet. Väst (såväl EU som Nato) bör agera med större entusiasm och börja utgöra ett bättre stöd för de krafter som vill framåt.

Lars Holmqvist är egen företagare, reservofficer och försvarsdebattör.

Regionen innehåller många olösta konflikter, som utgör sprängstoff för nya konflikter. Foto: Northfoto / Shutterstock.

I skuggan av jätten i norr

Irans relation till Ryssland

De rysk-iranska relationerna är inte helt okomplicerade. Foto: Khamenei.ir.

*Detta är i huvudsak en pragmatisk relation där vissa sammanfallande intressen förstärker en annars inte helt övertygande granngemenskap. Båda vill upprätthålla status quo och stabiliteten i grannskapet och här utgör t ex olika sunnimuslimska jihadistiska rörelser en gemensam fiende, skriver **Rouzbeh Parsi**.*

Historiskt påminner Irans relation till Ryssland om Sveriges. Ryssland är jätten nordväst om Iran, som successivt sedan 1700-talet erövrat territorier som en gång räknades till Persien. Under 1900-talets första hälft var Ryssland och Storbritannien de två europeiska stormakter som styrde och ställde med Iran. Senare, under andra världskriget, ockuperades Iran av de allierade. När kriget var över vägrade de sovjetiska styrkorna att lämna landet och med deras goda minne utropade separatister i iranska Kurdistan

respektive Azerbajjan socialistiska republiker. Konflikten löstes först 1946, de sovjetiska styrkorna drog sig tillbaka och Irans försvarsmakt återställde centralregeringens kontroll över de två provinserna.

Under kalla kriget var Iran allierat med USA men tvunget att upprätthålla någon form av fungerande relation till jätten i norr. Under revolutionen 1979 var olika vänstergrupper lierade med den islamistiske revolutionsledaren Khomeini, som dock uttraderade dem när revolutionen var vunnen. Khomeinis devis var ”varken öst

eller väst”, han fann båda sidor ogudaktiga och förkastliga. Situationen förändrades med Sovjetunionens fall, Iran och Ryssland kom att utveckla närmare relationer och framför allt var Iran intresserat av ekonomiskt samarbete och försvarsmateriel, eftersom iranierna för överskådlig framtid var uteslutna från den västliga marknaden och de vapen och materiel som man ärvt från Shahan nu blev alltmer obsoleta och svåra att underhålla.

Detta är i huvudsak en pragmatisk relation, där vissa sammanfallande

intressen förstärker en annars inte helt övertygande grannngemenskap. Båda vill upprätthålla status quo och stabiliteten i grannskapet och här utgör t ex olika sunnimuslimska jihadistiska rörelser en gemensam fiende. Irans egen islamistiska ideologi har inte påverkat relationen i någon större utsträckning, t ex fördömde Teheran aldrig den ryska brutala krigsföringen mot den muslimska befolkningen i Tjetjenien.

Irans militärteknologiska profil har oundvikligen blivit alltmer rysk och det gäller främst stridsvagnar, stridsflygplan etc, medan det på robotsidan främst har rört sig om kinesisk och nordkoreansk materiel och teknologiöverföring. Iran har successivt utvecklat en relativt avancerad inhemsk kapacitet för att framställa och utveckla robotar och delvis även drönare. Här finns likheter med den maritima taktiken man anammat. Genom att använda svärmar av snabba små motorbåtar kan man mätta fienden med kvantitet snarare än kvalitet. Så även på drönarsidan, där det som man än så länge kan serietillverka inte är de mest avancerade drönare som annars visas upp i propagandaspyfte.

Det militära och tekniska utbytet har dock inte varit problemfritt. Längre såg Moskva relationen till Teheran som en funktion av relationen till Washington. Man kunde avläsa variationen i den ryska samarbetsviljan med, och närheten till, Iran genom Rysslands relation med USA. Ett exempel på detta är Irans köp av det avancerade ryska luftvärnsrobotsystemet S-300. Teheran beställde systemet 2007, men Moskva drog ut på tiden med att leverera (men tog emot betalningen) delvis p g a amerikanska och israeliska påtryckningar. Först 2015 - 2016 levererades

systemet, däremellan stämde iranska staten tillverkaren på 4 miljarder dollar.

SYRIEN OCH UKRAINA

Ett annat land där det rysk-iranska samarbetet intensifierats, trots vissa skillnader i de politiska ingångsvärderna, är Syrien. Irans relation till Syrien går tillbaka till tidigt 1980-tal och den har med tiden uppnått ett strategiskt värde. För Moskva är Syrien en del av återinträdet in i Mellanöstern efter Sovjetunionens fall. Moskva är nu stormakten som kan prata med, och ha relationer till, alla. Följaktligen är man en nödvändig samtalspartner för såväl Israel, och Saudiarabien, som Iran. Syrien utgör ett mer tydligt geopolitiskt åtagande eftersom det är ett försök att projicera faktisk militär kapacitet bortom det egna omedelbara grannskapet.

Att knytas närmare Ryssland kommer att förvärra Irans paria-status.

Här har det militära samarbetet varit mer operativt men samtidigt inte förbehållslöst. Israel har öppet attackerat iranska positioner i Syrien och Ryssland har inte förhindrat detta i någon nämnvärd utsträckning.

Genom invasionen av Ukraina har den ryska militära kapaciteten visat sig vara undermålig. Här har Moskva behövt be om iransk hjälp med leveranser av just drönare. Hur verksamma dessa är på slagfältet kan diskuteras, de är hursomhelst inte av avgörande betydelse för den ryska

krigslyckan. De utgör dessutom en politisk belastning för Iran, som av USA och andra nu anklagas för att bryta mot de bestämmelser som finns kring vapenleveranser i det vacklande kärnteknikavtalet. Från politiska kretsar i Iran hörs därför nu missnöje kring hur just detta specifika samarbete mest ligger Iran i fatet.

FRAMTIDEN

Iran och Ryssland kommer även framgent att samarbeta och ju djupare vallgraven mellan Ryssland och västvärlden blir desto mer kommer Teheran och Moskva att se sina intressen sammanfalla. Rent militärt kan detta leda till närmare samarbete kring framställning och utveckling av drönare och annan materiel där den tekniska utvecklingstiden inte är alltför lång. Dock kommer behovet av datachips och liknande tekniska komponenter även i fortsättningen att utgöra en akilleshäla för dessa gemensamma ansträngningar. Ett utökat samarbete med Kina kan vara en lösning, men den nya amerikanska strategin för att kontrollera teknologiöverföring till just Kina kan försvåra detta.

Det är också viktigt att komma ihåg att en gemensam fiende inte garanterar ett välfungerande samarbete mellan två parter. Teheran har anledning att vara försiktig i vart detta samarbete leder, eftersom iranierna redan dras med de problem de själva har i relation till omvärlden, och västvärlden i synnerhet. Att knytas än närmare och mer oåterkalleligt till Ryssland kommer att förvärra denna paria-status ytterligare.

Rouzbeh Parsi arbetar vid Utrikespolitiska Institutet som programchef vid Mellanöstern- och Nordafrikaprogrammet.

Försvarsmaktens centrala ledning i utveckling

*En lång rad utmaningar måste fortsatt hanteras, men både omvärldsläget och kommande medlemskap i Nato kräver andra styrformer och frigörande av resurser. Det krövs en kulturell resa för att minska centralstyrningen till förmån för rådgivet och ansvar för resurser nära Försvarsmaktens kärnverksamhet, skriver **Michael Claesson**.*

Vid årsskiftet inleds en omfattande förändring av Försvarsmaktens centrala ledning då dagens Ledningsstab och Produktionsledning slås samman till en försvarsstab. Förändringen är dock större än att enbart handla om en organisationsförändring och ett namnbyte. Den handlar främst om att fullfölja redan påbörjad riktning med ökat utrymme för försvarsgrenarna Armén, Flygvapnet och Marinen, samtidigt som den centrala ledningen blir mer strategisk och inriktande. Arbetet kommer inte att vara avslutat i samband med att Försvarsstaben (FST) uppstår den första januari 2023 utan handlar snarast om att då ha nått "slutet på början". Processen startades av ÖB genom en dagorder där både inriktning och mål för utvecklingen slogs fast. Förutom ökad strukturell robusthet och ökad enkelhet i processerna, ser ÖB behovet av att reducera dagens personella volymer med 20 procent i Högkvarteret (främst avseende yrkesofficerare). Detta görs för att öka resurserna i

kärnverksamheten. Det är värt att notera att regeringens beslut om att söka medlemskap i Nato inte förelåg vid tiden för utgivningen av ÖB:s dagorder. Natomedlemskapet kommer på sikt att kräva ett uttag av en relativt stor mängd av företrädesvis yrkesofficerare för tjänstgöring bl a i alliansens kommandostruktur. Den nya försvarsstaben beslutades av regeringen i juni innevarande år. Chef blir artikel-författaren generallöjtnant Michael Claesson, vilket också beslutades vid samma tidpunkt.

STABENS ORGANISATION

Försvarsstaben och dess chef kommer under ÖB att ansvara för myndighetens strategiska plan som omfattar 12 år, men också för den genomförandeplan som ska omfatta 6 år. Målet är att den centrala ledningen ska skapa tydliga mandat och förutsättningar för kärnverksamheten i alla beredskaps- och konfliktnivåer. Utformningen av hela den centrala ledningen ska över tid präglas

av enkelhet samt funktionalitet i samtliga strategiska typsituationer.

Försvarsstaben kommer från och med årsskiftet att bestå av ett antal större enheter: Strategi-, Genomförande- och Stödenheterna. Försvarsmakten hemställde tidigare i år till regeringen om att inrätta Rikshemvärnsstaben (RHS) som egen organisationsenhet. Emellertid föreligger inget politiskt beslut varför RHS i avvaktan på beslut, kommer att inrättas som en enhet ingående i FST med uppgiften att producera och vidmakthålla hemvärnsförband och militärregionstab. Strategi-enheten kommer ha det huvudsakliga ansvaret för att ta fram den strategiska planen genom att omsätta politisk styrning och inriktning till militärstrategiska mål, inriktning och mandat. Den strategiska planen beslutas av ÖB. Genomförandeenheten kommer i sin tur att ha huvudansvaret för att ta fram genomförandeplanen, som beslutas av chefen för försvarsstaben

(C FST). Stödenheten kommer, inom ramen för båda nämnda planverk, att ansvara för att skapa nödvändiga förutsättningar för främst materiellproduktion, men kommer också att ha viktiga uppgifter inom andra delar av förmågeutvecklingen som till exempel infrastruktur. Inledningsvis kommer Stödenheten också att ansvara för styrning av förbandsproduktion för funktionerna ledning och logistik, samtidigt som frågan utreds om hur nämnda funktioner på sikt ska organiseras och ledas utanför den centrala ledningen. Samtliga enheter är på olika sätt involverade i båda de huvudsakliga planverken även om det finns ett tydligt huvudansvar.

Vi måste minska centralstyrningen.

Förutom enheterna organiseras även ett antal fristående avdelningar inom Försvarsstaben. Dessa är avdelningen för ekonomistyrning och verksamhetsutveckling (FST EVS); juridik (FST JUR); HR (FST HR), kommunikation (FST KOMM) samt specialförbandsledningen (FST SFL). Försvarsgrens- och stridskraftschefer kommer att rapportera till C FST, men kommer närmare ÖB inom ramen för nya mötesformat.

ÖVRIGA DELAR

De andra delarna som ingår i Försvarsmaktens centrala ledning, omfattar en operationsledning – OPL och, som tidigare, den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten – MUST. Förutom namnbytet på dagens insatsledning till OPL, sker initialt inga omfattande organisationsförändringar. Istället

behålls dagens J-struktur (Joint) med avdelningarna J 1 – J 9. Samtidigt inleds en översyn avseende funktionalitet, kapacitet och gränssnitt mot såväl FST som MUST och försvarsgrensstaberna. Förutom en justering mot övriga delar av organisationen avseende underrättelse- och säkerhetstjänst, utvecklas MUST vidare i särskild ordning.

VÄGEN FRAMÅT

Arbetet med att implementera Försvarsstaben och övriga förändringar av FM:s centrala ledning kommer att pågå under flera år. När FST organiserats kommer arbetsformerna i många avseenden att ändras innebärande bl a minskad detaljstyrning från Högkvarteret, där huvuddelen av ansvar och styrning av främst förbandsproduktion, men också fler och fler delar av materiellproduktionen, övertas av försvarsgrenarna. I det andra steget, där analys och förberedelser påbörjats parallellt med ovan nämnda implementering, analyseras bl a behovet av olika personalkategorier. Det innebär att Högkvarterets personalramar efter hand minskas till förmån för försvarsgrenarnas ökande ansvar, men också på grund av de behov som uppstår inom ramen för ett kommande medlemskap i

Nato. Vidare utreds framtida organisering av produktion och utveckling av de förband, staber och skolor som sorterar under logistik- och ledningsfunktionerna. Överlag är målet att inga organisationsenheter ska produktionsledas direkt från Högkvarteret. Som ansvarig under ÖB för införandet av ny central ledning, liksom Försvarsstabens blivande chef, känner jag ett starkt stöd från hela organisationen.

Michael Claesson är generallöjtnant, införandeledare samt utsedd chef för Försvarsstaben från 20230101.

Generallöjtnant
Michael Claesson.
Foto: Axel Öberg /
Försvarsmakten.

Mot en ny tid av kärnvapenhot

*Det finns ett kärnvapenhot mot Sverige i den meningen att en möjlig konflikt i Sveriges närområde med stor sannolikhet skulle involvera aktörer som, utöver konventionella förmågor, också har kapacitet till kärnvapeninsatser i regionen. Rysslands kärnvapenretorik före och under invasionen av Ukraina är ett konkret exempel på vilka uttryck detta kan ta, och hur det påverkar omvärldens agerande, skriver **Stefan Appelgren**.*

Foto: solarseven / Shutterstock.

Europa står mitt i den värsta säkerhetspolitiska krisen på många decennier. Det pågår ett krig i Europa under vilket president Putin vid olika tillfällen, mer eller mindre öppet, hotat med kärnvapen och, mer eller mindre dolt, med andra massförstörelsevapen. EU och Nato står (i skrivande stund) mer enat än någonsin, vilket måste betraktas som en misräkning i Moskva på samma sätt som den ukrainska motståndsviljan gör det. Hur president Biden har responderat på de ryska hoten är bara i vissa delar känt för andra än de mest insatta. Vi har förstått att den amerikanska administrationen genom diplomatiska kanaler har förmedlat till

Moskva hur de skulle bemöta ett ryskt användande av kärnvapen. Som en direkt reaktion på denna situation har Sverige och Finland valt att ansöka om medlemskap i Nato.

Vladimir Putin har varit den ryska federationens president sedan millennieskiftet (bortsett från den tid då marionetten Medvedev innehade posten). I backspegeln kan vi se en konsekvens mellan vad han sagt och vad han gjort sedan dess. Beträffande just kärnvapen så har ingen förändring skett sedan militärdoktrinen 2000, då Ryssland frångick den sovjetiska principen om att inte använda kärnvapen först. Utöver svar på en kärnvapenattack

mot Ryssland anger doktrinen att kärnvapen kan motiveras då de ryska kärnvapenstyrkornas svars-möjligheter undergrävs samt om en aggression utövas mot Ryska federationen med användning av konventionella vapen på så sätt att statens själva existens är utsatt för hot¹. Det ligger i sakens natur att begreppet "statens själva existens" är mycket flexibelt och dess uttolkning av den ryska politiska ledningen kan anpassas beroende på rådande situation². Kärnvapen är ett politiskt vapen och vi ser att det redan används som ett sådant i kriget i Ukraina, där ryska mer eller mindre explicita kärnvapenhot ingår som en del i

¹ "Basic Principles of State Policy of the Russian Federation on Nuclear Deterrence", https://www.mid.ru/en/foreign_policy/international_safety/disarmament/-/asset_publisher/rpofUbmANaH/content/id/4152094 (hämtad 5 november 2020).

² FOI Memo 7332 - Rysslands kärnvapendoktrin – oförutsägbarheten stadfäst, Gudrun Persson, 2020.

en pågående avskräckningsoperation.

Genom annekteringen av de ukrainska regionerna i oktober pågår det i den ryska statens ögon sedan en tid krig på ryskt territorium och inte som i våra ögon ett invasionskrig i Ukraina. Utöver detta anges att en av principerna för nukleär avskräckning är "oförutsägbarheten för en potentiell motståndare att fastställa omfattning, tid och plats för eventuell insats av styrkor och medel för nukleär avskräckning", d v s motståndaren ska alltid sväva i okunnighet. Inte heller detta är nytt eller utmärkande för just Ryssland, men att det skrivs så tydligt är värt att notera.

Allt det här kan uppfattas som mycket hotfullt, men det är generellt positivt för stabilitet att kärnvapenstater känner till hur andra kärnvapenstater ser på de olika stegen på eskalationstrappan.

VERKANSFRÅGOR

Vilka är då effekterna av kärnvapen? Som så ofta förut blir svaret från forskarna "Det beror på". Kärnvapen skiljer sig i en rad avseenden från andra massförstörelsevapen. Det som var och en först tänker på är den momentana frigörelsen av enorma mängder energi, och de olika verkansformer som denna energi ger upphov till när den växelverkar med omgivningen.

Styrkan hos en kärnvapenexplosion brukar anges i kiloton (kt), vilket motsvarar mängden energi som frigörs när 1 000 ton konventionellt explosivämne av typen TNT explo-

derar. Ett ungefärligt spann för troliga laddningsstyrkor hos kärnvapen idag är 0,1 kt till 1 Mt även om både större och mindre laddningar har provats. Den relativa betydelsen av de olika verkansformerna är till del starkt beroende av laddningsstyrkan men är också beroende av detonationshöjden över mark.

Viljan att se verkligheten har varit svag.

Ibland hör man begreppen "strategiska" respektive "taktiska" kärnvapen. Det är en distinktion som inte är enkel att göra. Ofta benämns mindre kärnvapen såsom varande taktiska, men ibland försöker en angripare nå strategiska mål även när han väljer att göra det med ett s k taktiskt kärnvapen. Inte heller är dessa taktiska kärnvapen något nytt. Det som däremot har utvecklats genom åren är precisionen på de vapensystem som bestyckas med kärnvapen. Det har gjorts att mål som tidigare betraktades som svåra att slå ut med kärnvapen nu är reella mål. Exempel är främst hårdgjorda anläggningar under mark. Beroende på vilken laddningsstyrka och detonationshöjd angriparen väljer så styr denne också över hur effekterna blir. Mot mjuka mål övervägs sannolikt luftexplosioner och mot hårdgjord infrastruktur är en markexplosion det sannolika. Effekterna är i båda

fallen omfattande och kan beräknas beröra områden på avstånd upp till flera kilometer från detonationspunkten, men osäkerheterna är stora och de faktorer som måste tas i beaktande är många.

SLUTSATSER

Det finns ett kärnvapenhot mot Sverige i den meningen att en möjlig konflikt i Sveriges närområde med stor sannolikhet skulle involvera aktörer som, utöver konventionella förmågor, också har förmåga till kärnvapeninsatser i regionen. Rysslands kärnvapenretorik före och under invasionen av Ukraina är ett konkret exempel på vilka uttryck detta kan ta, och hur det påverkar omvärldens agerande. Kärnvapenhotet har inte uppstått igen, det har funnits, men stora delar av allmänheten och inte oväsentliga delar av olika staters politiska administration har så desperat velat tro på att den eviga freden var här för att stanna att viljan att se verkligheten har varit svag. För Sveriges del betyder detta att kärnvapen behöver ingå som en förutsättning i planeringen av totalförsvaret i allmänhet, och Försvarsmaktens planering i synnerhet. Genom god kännedom om möjliga konsekvenser av kärnvapenanvändning, och vidtagande av åtgärder som reducerar dessa konsekvenser, minskar nyttan av kärnvapenanvändning för en tänkt motståndare.

Stefan Appelgren är chef på enheten för kärnvapenfrågor vid FOI.

LÄSTIPS:

Persson, Gudrun: "Rysslands kärnvapendoktrin – oförutsägbarheten stadfäst", FOI Memo 7332 (2020).

Goliath, Martin m.fl.: "Kärnvapenscenario för räddningstjänst", FOI-R--5131--SE (2021).

Samtliga tillgängliga via FOIs hemsida.

Det ryska angreppet på Ukraina – vadan och varthän

Förstörelsen av infrastruktur i Ukraina är enorm. Foto: Алесь Усцінаў / Pexels.

*”Gamla män är livsfarliga. Framtiden är dem likgiltig”. Detta citat av George Bernard Shaw är i högsta grad tillämpligt på det ryska angreppet på Ukraina. Hur striderna utvecklas, eller avvecklas, kan idag inte förutses med rimlig säkerhet. Det gäller inte minst med en man i Kreml med en historie- och verklighetsuppfattning som är hans alldeles egen, skriver **Jörgen Elfving**.*

En särskild militär operation.

Så benämns det ryska angreppet på Ukraina, som sägs ha som syfte att demilitarisera, demokratisera och denazifiera landet. Uttrycket leder tankarna till en segerrik kortvarig operation, något som inte blev fallet eftersom ett slut på striderna ännu inte kan skönjas.

Det ryska angreppet planerades i tron att man skulle bli hälsad som

befriare och en övertro på egen förmåga. Dessutom hade man, läs Putin, knappast räknat med att EU, som sågs vara i förfall, skulle sluta leden. Att angreppet även motiverade en svensk och finsk ansökan om Natomedlemskap torde också ha varit ett streck i räkningen.

ANGREPPETS UTVECKLING ÖVER TID

Striderna i Ukraina skulle i stort kunna ges följande skedesindelning;

- **Blixtkrigsfasen.** 24 februari och intill 25 mars då man från rysk sida uppgav att operationens första etapp var genomförd och uppgiften nu var att befria Donbass.
- **”Befriande” av Donbass.** Från 25 mars och intill det uppgavs att Luhansk oblast ”befriats”, 3 juli.
- **Den operativa pausen.** Efter 3 juli följde en operativ paus

intill 16 juli under vilken striderna inte klingade av, men minskade i intensitet.

- *Ukraina tar initiativet.* 9 augusti angrep Ukraina flygbasen Saki på Krim. Detta följdes 29 augusti av en ukrainsk motoffensiv i Kharkov oblast och senare, 7 september, i Kherson oblast. Båda var framgångsrika och har lett till betydande ryska förluster.
- *Mobilisering och annektering.* Sannolikt som ett svar på kritiken av hur kriget fördes och de ukrainska framgångarna anbefallde Putin 21 september partiell mobilisering. Något som inte varit särskilt framgångsrikt. Efter "folkomröstningar" annekterade Ryssland 30 september fyra län i östra Ukraina vilket ger den särskilda militära operationen en ny dimension. Det är inte längre fråga om att befria två folkrepubliker utan att försvara ryskt territorium.

- *Hämnd.* Från 10 oktober angreps civila mål i Ukraina av robotar och drönare. Möjligen var det en vedergällning efter sprängningen av Kertjbron 8 oktober, i syfte att bryta den ukrainska motståndsviljan.

VARTHÄN, MEN INGEN SVARET VET

Den fortsatta utvecklingen är svårbedömd och kompliceras av den ryska annekteringen av fyra län i östra Ukraina där möjliga alternativ är;

1. Ukrainsk seger.
2. Rysk seger.
3. Förhandlingslösning.
4. Frusen konflikt.
5. Eskalation.

UKRAINSK SEGER

En ukrainsk seger förutsätter att det övergripande målet att återupprätta landets territoriella integritet nås, d v s att även Krim återbördas. Det är ett mål som

skulle kunna nås efter betydande framgångar på stridsfältet och ett katastrofalt ryskt nederlag. Även om den ukrainska sidan sedan augusti haft framgångar är det tveksamt om ett militärt avgörande kan uppnås eftersom det bl a är beroende av fortsatt tillförsel av krigsmateriel från väst.

RYSK SEGER

I Ukraina har de brister som vidlåder de ryska styrkorna brutalt uppenbarats, något som påverkar möjligheten att nå en militär seger. Den partiella mobiliseringen innebär en utökad förbandsmassa, men med begränsningar i stridsvärde och förmåga. Sannolikt lär de mobiliserade förbanden jämte övriga, bl a helt eller delvis reorganiserade/återhämtade, förband knappast leda till ett avgörande. Till detta kommer tillgången på ammunition, inte minst kvalificerad sådan och robotar, samt förnödenheter. En rysk seger och att de ryska målen skulle nås på

De ryska, såväl materiella som personella, förlusterna har varit omfattande. Foto: President of Ukraine / president.gov.ua.

slagfältet bedöms därför mindre sannolikt. Alternativt skulle de möjligen kunna nås genom att slå ut civil infrastruktur för försörjning med el, vatten och värme, d v s bryta den ukrainska motståndsviljan.

FÖRHANDLINGSLÖSNING

Förhandlingar pågår inte och de båda sidorna har diametralt motsatta förhandlingsbud. Förhandlingar skulle kunna inledas till följd av ett militärt nederlag, att den ukrainska motståndsviljan bryts eller att väst tvingar Ukraina till förhandlingsbordet. Det sistnämnda skulle vara följden av en insikt om att Ukraina inte kan stödjas i all oändlighet, en sträng vinter där rysk energi krävs för att klara sig igenom den eller under intryck av en allmän opinion som är trött på kriget, på en rysk informationspåverkan, och dess följder i form av inflation etc. Ej heller kan bortses från ett regimskifte i Ryssland och hur en förhandlingslösning gestaltar sig, liksom vem som är vinnare respektive förlorare och torde i hög grad bero på det militära läget och den politiska kontexten.

FRUSEN KONFLIKT

En frusen konflikt kan bli resultat av förhandlingar, Minsk 3? Det

skulle innebära en situation liknande den 2014–2022, möjligen med en kontaktlinje längre västerut även innefattande Kherson och Zaporozje oblast. Detta innebär att ingen av parterna nått sina mål och att det därför finns risk för skärmytslingar och ett återupptagande av striderna. Här väcks också frågan om en fredsbevarande FN-styrka, dock mindre sannolikt sett till hur en dylik setts ur ett västligt respektive ryskt perspektiv 2014–2022.

Krigets utveckling kan idag inte förutses med rimlig säkerhet.

ESKALATION

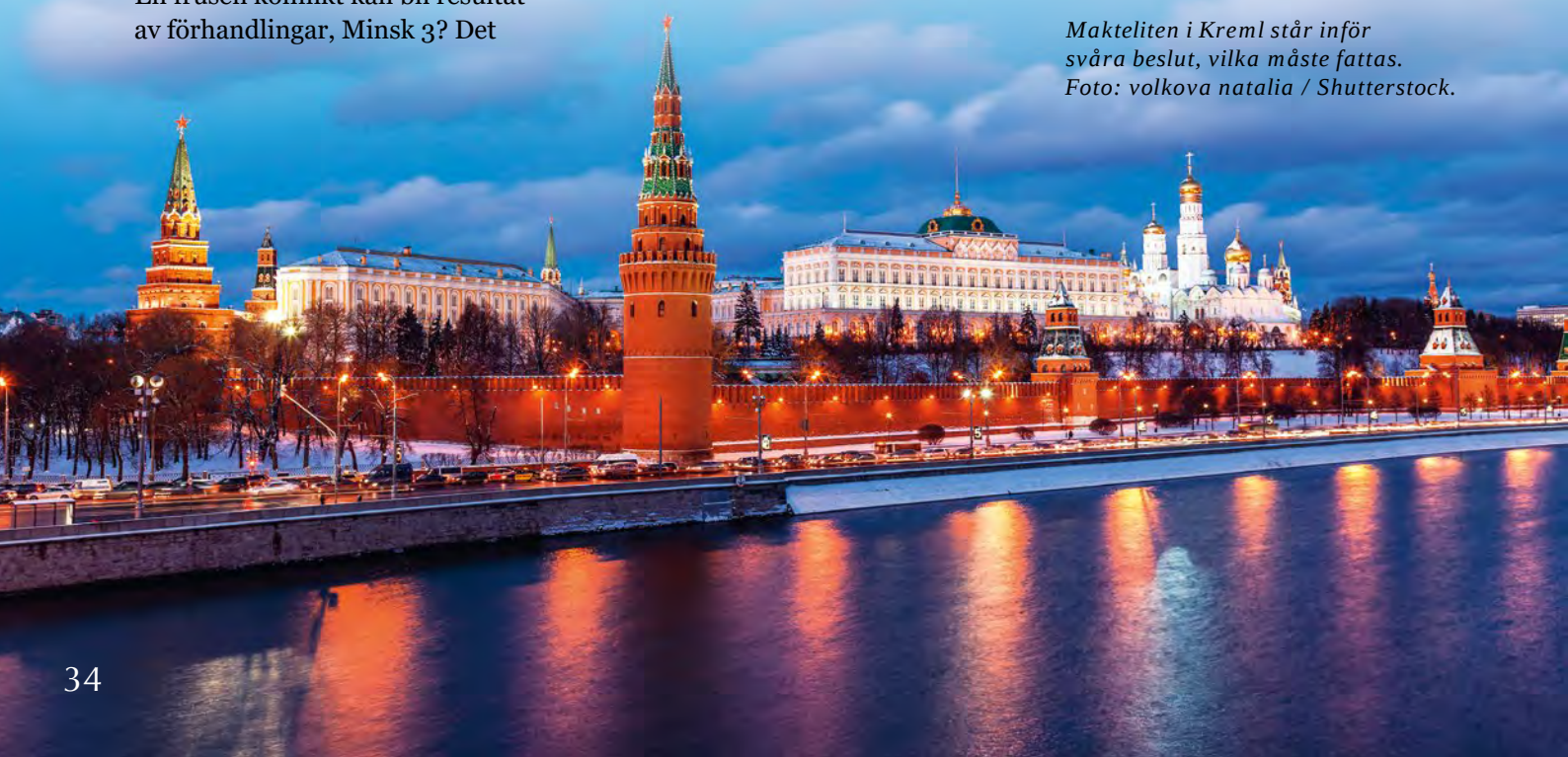
En eskalation torde endast kunna utgå från den ryska sidan till följd av synen på Nato/väst som krigförande part och västliga krigsmaterielleveranser eller om Ryssland upplever ett existentiellt hot. Ses Nato/väst som en krigförande part eller om de västliga krigsmaterielleveranserna

innehåller system med betydande räckvidd skulle detta kunna leda till ett angrepp på ett eller flera Natoland/-länder. En rysk eskalation kan ej heller uteslutas om man uppfattar att kriget dragit ut väl långt på tiden och Kreml vill ha ett snabbt avslut. Kärnvapen har också nämnts där man från ryskt håll hänvisat till de doktrinära principerna för insats samt anklagat väst för hysteri. Om Ryssland överväger användning av kärnvapen, i första hand taktiska, kan ej avgöras, men från officiellt håll i väst redovisas att några tecken på detta inte konstaterats.

”Gamla män är livsfarliga. Framtiden är dem likgiltig”. Detta citat av George Bernard Shaw är i högsta grad tillämpligt på det ryska angreppet på Ukraina. Hur striderna utvecklas, eller avvecklas, kan idag inte förutses med rimlig säkerhet. Det gäller inte minst med en man i Kreml med en historie- och verklighetsuppfattning som är hans alldeles egen.

Jörgen Elfving är militär analytiker, f d överstelöjtnant och chef för Arméns underrättelseskola.

*Makteliten i Kreml står inför svåra beslut, vilka måste fattas.
Foto: volkova natalia / Shutterstock.*

Säkerhetspolitik, Frankrike och EU

*Frankrike är en av Natos tre kärnvapenstater, och den enda vars kärnvapenavskräckning står på helt europeisk grund, oberoende av amerikansk teknik. I EU är Frankrike till dags datum den starkaste militärmakten, budgetärt och förmågemässigt. Landet har också under president Macron gjort försvarspolitiken till ett prioriterat område och kommer att fram till 2025 ha genomfört en 46-procentig ökning av anslagen jämfört med 2018, skriver **Carl-Vincent Reimers**.*

Sedan Emmanuel Macron tillträdde som president 2017 har Frankrike stärkt sitt inflytande över EU:s inriktning i säkerhetspolitiken. Detta är något som möjliggjorts tack vare en säkerhetspolitisk filosofi som syftar till att göra Europa mer autonomt, således handlingskraftigt strategiskt sammansvetsat.

I dag är det nästintill omöjligt att prata om säkerhetspolitik på EU-nivå utan att i samma andetag beröra de franska visionerna för denna politik. Dessa ibland mycket långtgående visioner är kontroversiella, inte minst i Nordeuropa, men det är ett faktum att Frankrike, i synnerhet under president Macron, lyckats sätta den agenda utefter vilken mycket av den säkerhetspolitiska debatten i EU kretsar.

Frankrike talar från en relativt stark position i dessa frågor. Landet är en av Natos tre kärnvapenstater, och

den enda vars kärnvapenavskräckning står på helt europeisk grund, oberoende av amerikansk teknik. I EU är Frankrike till dags datum den starkaste militärmakten, budgetärt och förmågemässigt. Landet har också under president Macron gjort försvarspolitiken till ett prioriterat område och kommer att fram till 2025 ha genomfört en 46-procentig ökning av anslagen jämfört med 2018.

Till detta ska läggas att Frankrike under lång tid, mer än något annat europeiskt land, sett sig som ledande uttolkare av Europas geopolitiska intressen. Detta har kombinerats med en gammal fransk militär tradition där djärvhet och snabbhet ses som avgörande egenskaper för att vinna konflikter och gör att vi nu ser ett Frankrike som tar initiativ efter initiativ i säkerhetspolitiken. På nationell nivå har detta resulterat i att Paris nu planerar utifrån ett

högintensivt krig där blickarna främst riktas mot Ryssland, Turkiet eller ett nordafrikanskt land som potentiell motståndare. På EU-nivå ligger Frankrike långt fram i sitt strategiska tänkande.

ETT MER OBEROENDE EU

I sitt tal på Sorbonneuniversitetet 2017 slog president Macron fast att Europa måste bli mer oberoende och mer kapabelt säkerhetspolitiskt. Det är en grundsats som han utvecklade ännu mer detaljerat i det tal han höll på militärhögskolan *École de Guerre* i februari 2020, det första talet där av en fransk president sedan Charles de Gaulle. Noterbart i talet är att Macron använder det nationella och det europeiska intresset som utbytbara storheter. I grund och botten finns här en fransk rädsla att frågor om europeiska nationers öden ska avgöras "över européernas huvuden" (Läs: Kina, Ryssland,

USA). En brasklapp är dock att det franska politiska etablissemanget fortfarande betraktar USA som en strategiskt viktig allierad till Frankrike i Nato, men att relationen mellan USA och Europa måste bli mer jämlik.

Lösningen på detta har lanserats under begreppsparaplyet ”strategisk autonomi”, ett begrepp man sedan sökt mildra genom att snarare tala om det mer positivt laddade ”strategisk suveränitet”. Idén är dock densamma och kan reduceras till tre politiska prioriteringar:

1. Stärka Europas förmåga att agera autonomt i utrikes- och säkerhetspolitiken.
2. Utveckla en gemensam strategisk kultur.
3. Minska EU:s strategiska beroende av utländska makter i säkerhets- och försvarspolitiken.

Samtliga dessa prioriteringar har i varierad omfattning tagits in i relevanta EU-politiska dokument, och därmed kommit att influera hela unionens säkerhetspolitiska utveckling.

STÄRKT OPERATIV FÖRMÅGA

Ser vi till den första prioriteringen, om att öka den autonoma militära förmågan, har flera konkreta steg tagits. I den strategiska kompass som EU antog förra året finns datumsatta mål om att göra EU mer kapabelt att agera på det militära planet. Ett konkret mål, som redan fanns med i Macrons Sorbonnetal 2017, handlar om att till 2025 inrätta en insatsstyrka på 5000 man.

Det målet ligger i linje med de säkerhetspolitiska scenarier som franska försvarsmakten fört fram i diskussionen om att möjliggöra autonoma, och exekutiva EU-ledda militära insatser. Man tänker sig exempelvis att EU gemensamt ska kunna

genomföra insatser liknande Serval-operationen i Mali 2013–14 som inbegrep omkring 5000 soldater.

Frankrike har också tryckt på för att den militära planerings och ledningskapaciteten (MPCC) som inrättats under EU:s militära stab senast 2025 ska kunna genomföra övningar, liksom planering och ledning av mindre insatser.

Det franska synsättet har delvis fått ge vika i mötet med verkligheten.

Egentligen ville Paris gå ännu längre och inrätta ett militärt högkvarter även för exekutiva insatser, vilket i sin tur skulle minska EU:s beroende av Natos och enskilda medlemsländers militära strukturer i samband med uppdrag. Men att EU ska kunna genomföra, och gemensamt leda, egna militära övningar och icke-exekutiva insatser måste ändå ses som ett stort steg.

Ser vi i stället till frågan om strategisk kultur får man dock konstatera att det franska synsättet delvis fått ge vika i mötet med verkligheten. I EU:s nyligen antagna strategiska kompass spelar det ur Frankrikes perspektiv viktiga Afrika en mindre roll än det gjorde i det första utkastet. Orsaken är naturligtvis kriget i Ukraina och det faktum att Ryssland ersatt islamistisk terrorism som EU:s främsta hot. Dels har också den till nyligen starka franska föreställningen att Ryssland ska utgöra en konstruktiv partner till EU fullständigt krackelerat. Det är något som också bekräftas i praktiken av att Frankrike ökat sitt militära

*En tydligare europeisk försvarsförmåga är ett franskt intresse.
Foto: Frederic Legrand – COMEO / Shutterstock.*

engagemang i norra och östra Europa, genom stationering av trupper i Estland och genom kvalitativt vapenbistånd till Ukraina i form av artillerisystemet CAESAR.

KONSOLIDERAD FÖRSVARSDINDUSTRI

Betydligt bättre har det gått för landet om man ser till den tredje prioriteringen, att minska EU:s beroenden. Frågan kan delas upp i försvarsindustriella beroenden (USA) och materiella/teknologiska beroenden (Kina). När det gäller det förstnämnda menar Frankrike att europeisk vapenindustri i dag är alltför fragmentiserad, ineffektiv och styrd av amerikanska intressen. Frankrikes svar på det har varit förslaget att skapa en europeisk motsvarighet till den mäktiga amerikanska myndigheten DARPA (*Defense Advanced Research Projects Agency*), som på ett samlat sätt bedriver avancerad forskning i syfte att utveckla militär teknologi. Dit har man inte nått, även om man tagit vissa steg på vägen.

I Versaillesdeklarationen bekräftade medlemsländerna Macrons mål från 2017 om att stärka EU:s ”försvarsindustriella bas” liksom att minska ”strategiska beroenden” av exempelvis metaller och halvledare. De senaste åren har EU anammat detta synsätt, inte minst genom lanseringen av flera bi- eller multilaterala försvarsutvecklingsprojekt: Eurodrone (Airbus), ett nytt fransk-tyskt stridsflyg (Future Combat Air System) och en ny fransk-tysk stridsvagn (Main Ground Combat System). Till detta ska också läggas framväxten av nya EU-gemensamma finansieringslösningar för utveckling av

försvarsmateriel, såsom europeiska försvarsfonden eller det förslag om EU-gemensam upphandling av försvarsmateriel som i juli presenterades av kommissionen.

Vid sidan av den traditionella försvarsindustrin går Frankrike i täten för att stärka Europas militära förmåga i rymden. "Om rymden var den nya gränslinjen under 1960-talet är det i dag den nya frontlinjen på slagfältet",

skrev Frankrikes försvarsminister Florence Parly i en krönika förra året i tidningen *Defense News*. Landet har sedan 2019 ett eget rymdkommando, en egen rymdförsvarsbudget och 2021 genomfördes också landet sin första militära rymdövning (AsterX), dit också övriga EU-länder var inbjudna att delta.

Liksom på övriga områden i säkerhetspolitiken understryker

det Frankrikes ambition att inte bara värna sina starka nationella intressen, utan också att ge Europa en självständig geopolitisk röst på världsscenen. Såklart gärna under franskt ledarskap och med europeisk suveränitet som ledord.

Carl-Vincent Reimers är politisk sekreterare för Moderaterna i riksdagen med fokus på utrikesutskottet och EU-nämnden.

Väpnade styrkor speglar det samhälle de representerar. Foto: Dzmitry Schakachykhin / Shutterstock.

Ryska ideal och verklighet

Kriget har visat att de ryska väpnade styrkorna står för våld, egoism, lössläppthet och omoral, det vill säga alla dessa ord som i dekretet definieras som ”den destruktiva ideologin” – och som Ryssland ska bekämpa, skriver Gudrun Persson.

Litet vid sidan av de ständiga nyheterna från slagfältet och rapporterna om ryska krigsförbrytelser i Ukraina pågår en utveckling i Ryssland som tydligt visar att kriget handlar om mer än Ukraina. Det är ett angrepp på alla värderingar som väst står för. Mitt under brinnande krig, den 9 november 2022, undertecknade den ryske presidenten ett dekret som fäster på papper ”grunder för statens politik att bevara och stärka

traditionella ryska andliga och moraliska värderingar.” Det är ett försök att återskapa en ideologi – i frånvaro av marxism-leninismen.

IDEAL OCH VERKLIGHET

De viktigaste av dessa värderingar som sägs karaktärisera Rysslands medborgare är: liv, värdighet, att tjäna Fosterlandet och ta ansvar för dess öde, höga moraliska ideal, att prioritera det andliga framför det materiella, kollektivism och det

historiska minnet och kontinuiteten mellan generationerna, samt folkens enighet i Ryssland. I dekretet definieras den ”destruktiva ideologin.” Den sägs innehålla våld, egoism, lössläppthet och omoral. Denna ideologi med sin sedeslöshet och icke-patriotiska inställning sägs vara främmande för det ryska samhället.

Samtidigt dödas människor i Ukraina, vilket ger en stark överklig-

hetskänsla. Skillnaden mellan teori och praktik är iögonenfallande. Bombningarna av energi- och vattentillgången i Ukraina drabbar miljontals människor och får även ödesdigra konsekvenser för Ukrainas ekonomi. Från Ryssland flyr hundratusentals män från den impopulära mobiliseringen, vilket visar på ett atomiserat samhälle.

Lagar har införts i Ryssland som helt kväser yttrandefriheten. De fåtaliga oberoende medier som tilläts finnas före 24 februari 2022 har stängts och tvingas nu att verka utomlands. Den lilla oppositionen, som verkade för ett fredligt Ryssland, är antingen i fängelse eller utomlands. I praktiken råder militär censur. Kriget har flyttat in i vardagsrummen. Krigslagar har formellt införts i Donetsk, Luhansk, Zaporizjzja och Cherson och en form av höjd beredskap har införts i hela Ryska federationen. Det auktoritära Ryssland kan sägas vara på väg in i en neo-stalinistisk bana.

STRATEGISKA MÅL

När detta skrivs har Ukraina initiativet på slagfältet och har tvingat Ryssland att retirera, inte minst från Cherson som illegalt annekterades efter skenomröstningar i september. Vladimir Putin har talat om Krim som en lika helig plats som Tempelberget är för judar och muslimer. Således fortsätter kriget och de ryska strategiska målen ligger fast över tid. En rysk intressesfär ska erkännas och det är Ryssland som ska bestämma vilka länder man vill dominera. Säkerhetsordningen ska skrivas om och Nato tryckas tillbaka. Det ryska politiska systemet som skapats under Vladimir Putin ska bevaras och erkännas som jämbördigt med demokratier. För tillfället förefaller dessa mål vara än mer avlägsna än innan Ryssland åter anföll Ukraina

i år, men det påverkar inte de strategiska målsättningarna.

I Putins tal i Valdajklubben i oktober framgick med all önskvärd tydlighet att Rysslands offensiva strategi ligger fast och att Tjetjenienkrigen är modellen för fortsättningen. Kriget i den ryska delrepubliken Tjetjenien 1994–1996 och 1999–2000 är kända för sin brutalitet och bombningar som drabbade stora delar av civilbefolkningen. I kriget i Ukraina ser vi en rysk krigsföring som minner om andra, äldre krig, långt från det ”kontaktlösa kriget” som ryska militära tänkare utarbetat koncept för. Här handlar det om brutal förstörelse med syfte att knäcka Ukraina, dess folk och ekonomi.

OHÄMMAD BRUTALITET

Arméer, väpnade styrkor, är alltid en del av samhället och kan sägas vara dess spegelbild. Häri ligger inte hela, men en del av förklaringen till Rysslands sätt att slåss. Kriget har visat att de ryska väpnade styrkorna står för våld, egoism, lössläppthet och omoral, det vill säga alla dessa ord som i dekretet definieras som ”den destruktiva ideologin” – och som Ryssland ska bekämpa. Detta kan förefalla vara den upp- och nervända världen, men det illustrerar något mycket viktigt. Det samhälle som förtrycker sin befolkning får väpnade styrkor därefter. Om detta har journalisten Arkadij Bajtjenko skrivit i sin bok *Krigets färger* (Ersatz förlag).

Vi blev till djur. Kylan, fukten och smutsen drev ut alla känslor ur oss. Bara hatet blev kvar, och vi hatade alla i hela världen, inklusive oss själva. Gräl flammade upp för minsta småsak och stegrades på ett ögonblick till rasande slagsmål. (Övers. Ola Wallin).

En ukrainsk officer i Dagens Nyheter den 14 oktober 2022 noterar att ”Ryssland slåss med gamla krigsmetoder och med en ålderdomlig mentalitet.” Serhi Filipov utbildades i Sovjetarmén och tjänstgjorde på 1980-talet i det sovjetiska Centralasien. Han understryker att det inte går att ha en modern armé med gott självförtroende i ett omodernt, förtryckande samhälle. Detta har i sin tur rötter i sovjetiskt militärt tänkande, mer precist den ”politisk-moraliska indoktrinering” som Sovjetarmén ägnade sig åt. Enligt Vasilij Sokolovskij, et al, i den enda boken om sovjetisk militärstrategi efter 1945 som publicerades i Sovjet, bestod denna indoktrinering av tre delar: sovjetisk patriotism, kärlek till landet och Kommunistpartiet, samt beredskap att uthärda alla umbäranden för att nå segern. En viktig del av indoktrineringen var också ett visst mått av hat mot fienden. Det sågs som ett legitimt sätt att stärka soldaternas stridsmoral till en grad som inte ansågs acceptabelt i väst och som saknade motstycke där. ”Att hata fienden ska ge upphov till strävan att förstöra fiendens väpnade styrkor och den militär-industriella potentialen i syfte att nå fullständig seger i ett rättfärdigt krig”, skrev Sokolovskij. Det står klart att väpnade styrkor och militär-industriell potential ska tolkas mycket vidare till att omfatta även civilbefolkning och ekonomi.

Författaren Aleksandr Solzjenitsyn observerade skarpsynt i sin skrift från 1974, då redan i exil, ”Lev inte i lögn”, att ”våldet kan inte över-skylas av något annat än lögnen – och lögnen upprätthålls endast av våldet.” Ord som träffar – även idag.

Gudrun Persson är forskningsledare, FOI.

En bild som förhoppningsvis inte ska upprepas. Foto: TapTheForwardAssist / Wikimedia Commons.

*Frågan som många européer ställer, "vad kommer att hända om Trump väljs igen?", är felaktig. Den större faran för det amerikanska politiska systemet, och i sin tur för stabiliteten i Europa, är snarare om USA blir så splittrat att det varken kan styras effektivt på hemmaplan eller leda utomlands. Mellanårsvalets oväntade resultat ger dock utrymme för optimism, skriver **Eric Adamson**.*

"Det kommer att bli lika spännande som på 30-talet", sade president Trumps rådgivare, Steve Bannon, tio dagar efter valsegern 2016. Förvisso påminner USA på 2020-talet om 1930-talets Europa. I en politisk miljö där motståndare antingen ses som ett "fascistiskt" eller "kommunistiskt" hot mot demokratin finns det inget utrymme för kompromisser. Varje valår blir ett existentiellt val där nationens överlevnad ses som beroende av seger till varje pris.

Frågan som många européer ställer, "vad kommer att hända om Trump väljs igen?", är därför felaktig. Den större faran för det amerikanska politiska systemet, och i sin tur för

stabiliteten i Europa, är snarare om USA blir så splittrat att det varken kan styras effektivt på hemmaplan eller vara ledande internationellt. 80 procent av alla väljare, enligt en NBC-mätning, tycker att det andra partiet kommer att förstöra landet om det inte stoppas. En av tre amerikaner, enligt en studie från University of California, ser politiskt våld som berättigat. Polariseringen är inte ny i amerikansk politik, men blir ett alltmer akut systemhot mot demokratin.

Ett oväntat jämnt resultat från mellanårsvalet kan vara ett tecken på att de amerikanska väljarna avvisar det politiskt extremerna. Det finns utrymme för optimism

men underliggande farhågor finns kvar.

HÖGERN OCH TRUMP

Inom den amerikanska högern odlar en falang en konspirationsteori som går ut på att president Trump hade vunnit valet om det inte vore för konspirerande globalistiska och liberala eliter. Rörelsen som sporrats av Trump och hans konspirationsteorier har tagit över stora delar av det republikanska partiet. Enligt Washington Post anser nästan 70 procent av de republikanska väljarna fortfarande att valet 2020 var riggat. 51 procent av alla republikanska kandidater som gick till val i mellanårsvalet förnekar att valresultatet 2020 var

legitimt varav över hälften av dem vann. Valsystemet, grunden till demokratisk legitimitet, genomgår en förtroendekris.

Dessutom finns det kandidater, trogna Trump, som inte bara ställer upp i kongressen utan även på folkvalda positioner på lokal nivå, som vill ändra på lokala lagstiftningar för att begränsa röst-rätten, diskussion om ras och kön i skolorna, och kvinnors rätt till abort. Oavsett om Trump återfår makten har hans ideologi och rörelse blivit en grundpelare i politiken.

Samtidigt som Trump-stödda kandidater erhöll bra resultat i primärvalen, tyder deras resultat, sämre än förväntat från mellanårs-valet, på att en majoritet av amerikanerna bryr sig mycket mer om plånboksfrågor än konspira-tionsteorier. Amerikanska grund-värderingar om uppriktighet och tron på den demokratiska processen finns kvar.

KULTURYTTTRINGAR

Bland vänstern har en mindre uppenbar men kraftfull kulturell rörelse tagit plats i politiken. Den akademiska världen, kulturinstitu-tionerna och medierna upprätthåller i varierande grad en progressiv ortodoxi, vilket skapar ett klimat där individer känner sig mindre fria att säga vad de tycker av rädsla för att säga fel saker och bli utfrusna.

En ny undersökning visade att 84 procent av amerikanerna anser att det är ett allvarligt problem att "amerikaner inte utövar sin yttrandefrihet i vardagliga situa-tioner på grund av rädsla för repressalier eller hård kritik". Endast 34 procent tror att alla amerikaner åtnjuter fullständig yttrandefrihet.

En personlig anekdot för att illu-strera det sociopolitiska klimatet i USA: En vietnamesisk-kanadensisk universitetskamrat, som nu bor i

New York City, deltar gärna på föredragningar på ett judiskt kulturcenter (men först, måste hon passera säkerhetskontrollen – en ny aspekt av det judiska livet efter flera dödliga högerextrema attacker mot synagogor). Kvällens talare, en afro-amerikansk feminist, som bara några månader tidigare talade inför fullsatta auditorier, står nu i ett tomt rum. Orsaken är att en essä som hon skrev 2017 hade dykt upp och setts som transfobisk, vilket ledde till enorm offentlig kritik. Min collegevän i sin tur vågar inte berätta för sina muslimska vänner att hon deltar i föreläsningar på en judisk institution på grund av rädsla att inte ses som Palestinavän och därmed bli socialt utstött. Ytterligare en grundpelare i demo-kratin, yttrandefriheten, genomgår en förtroendekris.

FÖRSIKTIG OPTIMISM

Det återstår att se hur de två partierna reagerar på valnattens resultat. Inför valet sågs motstån-daren som ett direkt hot mot landet och skillnaden mellan "gott och ont" och "rätt och fel" ersattes med "seger och nederlag" och "korrekt och inkorrekt" partilinje. Ett exempel på detta, som rapporterats av Washington Post och CNN, är när Demokraterna finansierar de mest extrema republikanska kandidaterna i primärvalen i förhoppning att ha en bättre chans att vinna mot en trumpist än en centristkandidat. Samtidigt varnar Demokraterna just för dessa "fascistiska" kandidater. Ett annat exempel är att Liz Cheney, en av de få republikaner som kritiserade Trump för hans roll i spridningen av konspirationsteorier som ledde till attacken den 6 januari, förlorade till en Trump-stödd kandidat i primärvalet och fick bara 28,9 procent av rösterna. Cheney uttryckte det hon trodde på, men

blev utmanövrerad av sitt parti då hon inte gick med på partilinjens lögn. Men att spela på de politiska ytterligheterna är kanske inte en vinnande strategi i framtiden.

Vad gäller möjliga sprickbildningar i den transatlantiska länken kan den åstadkommas utan Trump. Redan inför mellanårsvalet varnade Kevin McCarthy, republikansk ordförande i kongressen: "Jag tror att folk kommer att sitta i en låg-konjunktur och att de inte kommer att skriva en blankocheck till Ukraina." En grupp demokrater för sin del offentliggjorde en gemensam förklaring, vilket krävde en koppling mellan militärt stöd och diplomatiska påtryckningar för en snabb vapenvila. För närvarande är det amerikanska folkets stöd för Ukraina, Nato och Europa några av de få frågor som det finns konsensus kring. Men med knappa majoriteter i kongressen och senaten är det troligt att inget av partierna har det politiska kapitalet för en drastisk kursändring gentemot Ukraina och Europa.

Slutligen skulle demokratins fortsatta nedgång i USA stärka illiberala partier i Europa. Ungerns Viktor Orbán är en förebild för en del av amerikanska högern till den grad att CPAC, den största årliga konservativa konferensen i USA, hölls i Budapest. Det är första gången konferensen någonsin hölls utomlands. Senare talade Orbán i Texas med ett tydligt budskap: "Jag är här för att tala om för er att vi bör förena våra krafter. Globa-listerna kan dra åt helvete. Jag har kommit till Texas." Resultaten från mellanårsvalen tyder dock att de flesta amerikaner förkastar detta budskap. Åtminstone för tillfället.

Eric Adamson arbetar på Allmänna Försvarsföreningens kansli med bl a utrikespolitiska frågor.

Utnötningskrig i Ukraina

När detta skrivs domineras nyhetsbilden av det deklarerade, men inte säkerställda, ryska återtaget från Kherson. Detta offentliggjordes omedelbart efter mellanårsvalet i USA. Utgången antas inte ha motsvarat ryska förväntningar.

Bilden av ett utnötningskrig som allra minst sträcker sig över vintermånaderna 2022–23 avtecknar sig enligt många bedömare än mer tydligt – medan andra spekulerar i möjliga eskalerande svar från rysk sida.

Optionen att använda taktiska kärnvapen har analyserats av ett stort antal bedömare med utnyttjande av olika tänkbara förklaringsmodeller och den kommer därför inte att beröras här. Andra kraftfulla slag mot kritisk infrastruktur, till exempel mot kärnenergianläggningar eller dammar, har också diskuterats.

Om president Putin ser framför sig att positionerna längs fronten i Ukraina blir allt mer låsta – vilka slutsatser drar han av detta? Hur kommer detta att påverka biståndsviljan i USA och Europa och vad kan ytterligare göras från rysk sida för att undergräva västlig försvarsvilja?

Vilka potentiella ljuspunkter finns på den internationella kartbilden? Kan ett försvarsindustriellt samarbete mellan Ryssland och Indien göra någon skillnad på kort sikt? Vad kan finnas att vinna från rysk sida genom ett ytterligare närmande till Iran? Detta och mycket annat måste vridas och vändas på av utrikesminister Lavrov och hans emissarier på olika nivåer.

Att få större klarhet om vad den tyske förbundskanslerns besök i Kina, med flera liknande kontakter, kan komma att betyda på medellång sikt är också viktigt för Putin. Finns det en allvarlig risk för att den kinesiska ledningen distanserar sig ytterligare från Moskva för att säkra handeln och möjligheterna att investera i väst?

Vad som möjligen underskattats i debatten i väst är de ryska problemen med sina allierade i de östra delarna av det forna Sovjetunionen. UD:s egen sovjetolog, Alf Edéen, tröttnade på 70-talet aldrig att påminna om betydelsen av Moskvas hotföreställningar när det gällde demografiska förändringar som hotade den ryska dominansen inom Sovjetunionen.

Att unga medborgare i dessa länder har kunnat rekryteras till terroristverksamhet måste vara djupt oroande för Putin. Väljer han att fortsätta att illegalt

mobilisera gästarbetare till fronten riskerar han att ytterligare radikaliserar en stor grupp som redan finns innanför den Ryska Federationens gränser.

Redan nu har det förekommit exceptionella oros-anmälningar från de hittills relativt lojala centralasiatiska ledarna. Den tadzjikiske presidenten Rahmon, som redan för snart tio år sedan bekymrade sig över det amerikanska tillbakadragandet från Afghanistan, har nu offentligt uttalat hot om hur en bristande rysk respekt för hans säkerhetsproblem kan göra situationen ohållbar – både för honom och för hans ryska motpart.

Distanseringen har redan gått ganska långt mellan Kazakstan och Ryssland trots den ryska ”hjälp” till den kazakiske presidenten Tokayev att återupprätta ordningen tidigare under året.

Besöksdiplomatiken från väst till Kazakstan, Armenien med flera med Ryssland formellt allierade stater kan komma att ytterligare destabilisera läget för Putin. Västlig besöksdiplomati riktning Centralasien har redan ökat.

Långt mer betydelsefullt är dock det besök som den kinesiske ledaren Xi Jinping gjorde i september 2022 i Uzbekistan och Turkmenistan. Centralasien är för Kina, som New York Times påpekat, ett kritiskt område för att trygga landets expansion västerut inte bara när det gäller handel och energi. Kina fortsätter att investera i infrastruktur och ländernas handel ökar med Kina. Kinas ekonomi var tio gånger större än den ryska redan före Ukrainakriget.

I perspektivet av ett utnötningskrig i Ukraina är tiden möjligen allt mindre på Putin sida. Även om han skulle lyckas komma igång med krigsproduktionen blir upp-lösningstendenserna runt de ryska gränserna alltmer ett hot mot hela den ryska federationen. En upptrappning av kriget till massförstörelsenivå kan knappast hjälpa Putin att återställa ordningen österut.

Lars-Erik Lundin är ambassadör och fil dr.

Författare till Vårt Försvars krönika väljer själva sitt ämne och ansvarar för innehållet.

Avisering för 2023 års medlemskap

Avisering för 2023 års medlemskap utsänds i början på februari. En vädjan från kansliet är att betalning sker enligt aviseringens förtryckta plusgiro samt OCR-nummer. Ovanstående gäller ej för medlemmar i Föreningen för Göteborgs Försvar.

Olle Schylander, kanslichef

Årsstämma 2023

Allmänna Försvarsföreningens (AFF) årsstämma 2023 genomförs i Östersund den 9 maj. Motioner från länsavdelningarnas styrelse till AFF årsstämma ska vara kansliet (aff@aff.a.se) tillhanda senast den 1 mars 2023.

Olle Schylander, kanslichef

Stöd AFF - Bli medlem nu!

För 300 kronor/år får du fyra nummer av Vårt Försvar och kallelser till föreningens aktiviteter (t o m 25 år är medlemsavgiften 100:-).

Inbetalning sker till plusgiro 12711-8 alt bankgiro 482-8885 eller Swish 1234656641.

Ange:

Namn

Adress

Telefon

E-postadress

Ålder

**Mer information finns
på föreningens hemsida**

www.aff.a.se

aff

FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

Allmänna Försvarsföreningen, aff, är en ideell förening som har genomfört verksamhet och publicerat denna tidskrift sedan 1890!

aff är fristående från myndigheter och politiska partier och föreningens ändamål är att aktivt delta i den säkerhets- och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner och seminarier i syfte att främja Sveriges förmåga att möta såväl militära som andra former av samhällshot.

Foto: PxHere.

God jul & Gott nytt år

önskar styrelsen, kansliet
och Vårt Försvar

